

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen sekä selvittämiseen

Ohje 12/2018

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Sisälllys

Esipuhe	3
1. Johdanto	4
2. Toimintaympäristö, viranomaisvelvollisuudet ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa....	4
3. Ennakoiva valvonta	9
3.1. Kaavalausunnat ja kaavoitusprosessi.....	9
3.2. Rakennuslupa	12
3.3. Ilmoituksenvarainen toiminta	12
3.4. Suunnitelmallinen valvonta.....	13
3.5. Hygieenisten olosuhteiden valvonta	15
3.6. Yhteistarkastukset.....	17
3.7. Oma valvonta	20
4. Akuuttivalvonta	23
4.1. Sisäilmatyöryhmän toiminta.....	23
4.2. Sisäilmaongelman selvittäminen sisäilmatyöryhmässä.....	26
4.3. Terveystaapailun selvittäminen terveydensuojeluviranomaisessa.....	35
5. Eräitä sisäilmaongelmiin liittyviä erityiskysymyksiä	40
6. Viestintä	41
7. Lopuksi.....	45
8. Aiheeseen liittyviä ohjeita ja tietoa	45

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen sekä selvittämiseen

Esipuhe

Tämä ohje täydentää sosiaali- ja terveysministeriön asetusta asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/2015) sekä Valviran laatimaa asetuksen soveltamisohjetta.

Ohjeessa huomioidaan myös muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu ”Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen”, mutta oppaasta poiketen tämä ohje on laadittu suppeammalla tarkastelulla painottuen olosuhteisiin, prosessin hoitoon ja viestintään ja on suunnattu ennen kaikkea terveydensuojeluviranomaiselle.

Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen ja selvittämiseen (koulun ja päiväkodin tarkastusohje) julkaistaan Valviran internetsivuilla verkkojulkaisuna ja sitä päivitetään tarvittaessa. Kyseistä ohjetta voi soveltaa myös muiden vastaavien tilojen sisäilmaongelmissa.

Tämä ohje on laadittu työryhmässä, johon ovat osallistuneet Pertti Metiäinen (Valvira), Kaisa Mäntynen (Valvira), Vesa Pekkola (STM), Mika Seppälä (KHO), Kimmo Ilonen (ESAVI), Hannele Nurminen (Helsingin kaupunki), Reijo Pesonen (Kouvolan kaupunki), Jari Pihlajaniemi (Jyväskylän kaupunki) sekä Anne Hyvärinen (THL).

Työryhmä kiittää Jussi Lampea (THL), Juha Pekkasta (THL) sekä Marjaana Lahtista (TTL) antamastaan panoksesta ohjeen valmisteluvaiheessa.

Lisätiedot

Ylitarkastaja Pertti Metiäinen, puh. 0295 209 612,
pertti.metiainen@valvira.fi

Johtaja

Jussi Holmalahti
Jussi Holmalahti

Ylitarkastaja

Pertti Metiäinen
Pertti Metiäinen

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

1. Johdanto

Suurimmassa osassa kouluista ja päiväkodeista olosuhteet täyttävät terveydensuojelulain vaatimukset. Eri syistä johtuvia sisäilmaongelmia esiintyy silti tällä hetkellä siinä määrin, että terveydensuojelun toimintaa tukeva ja yhtenäistävä ohje on nähty tarpeelliseksi.

Terveyshaittoja aiheuttavien olosuhteiden ennaltaehkäisy on tärkeää. Painopistettä tulisi sisäilmaan liittyvissä kysymyksissä saada siirrettyä terveyshaittojen selvittämisestä niiden ennaltaehkäisyyn. Aina sisäilmaongelmaa ei kuitenkaan onnistuta ennalta välttämään. Tällöin on tärkeää saada tilanne nopeasti hallintaan, jolloin on onnistuttava rakennuksen kuntoon ja sisäilman laatuun, ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä prosessin hyvään hoitoon liittyvissä tavoitteissa. Etenkin viimeiseen kuuluu keskeisenä osana myös viestintä ja luottamusta ylläpitävät toimintatavat. Ohjeella on tarkoitus edistää terveydensuojeluviranomaisten hyviä käytäntöjä.

2. Toimintaympäristö, viranomaisvelvollisuudet ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Toimintaympäristö

Terveydensuojelulainsäädäntö velvoittaa huolehtimaan siitä, että asuntojen ja muiden oleskelutilojen olosuhteista ei aiheudu niissä oleskeleville terveyshaittaa. Oppilailla, opiskelijoilla ja varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla ja muilla tilojen käyttäjillä on eri lakeihin perustuva oikeus turvalliseen ja terveelliseen oppimisympäristöön.

Monessa kunnassa julkinen rakennuskanta voi olla epäoptimaalinen suhteessa palvelutarpeeseen ja se voi näkyä rakennuskannan vajeena käyttöasteena tai tilojen ylikuormituksena. Vanhentuneet tilat voivat olla toiminnallisuudeltaan epätarkoituksenmukaiset ja viivästyneet korjaus- ja kunnossapitotoimet voivat näkyä runsaana korjausvelkana ja kuluneina tiloina. Kunta vastaa varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta ja siten myös terveellisestä ja turvallisesta oppimisympäristöstä. Kiinteistöjen omistajana ja palvelujen järjestäjänä kunnan tulee huolehtia rakennuskannan kunnosta ja toimivasta palveluverkosta. Kunnalla tulisi olla pitkän tähtäimen suunnitelma siitä, missä korjataan, minne rakennetaan uutta ja mistä ajetaan alas tai puretaan. Kunnan strategisella suunnittelulla, kaavoituksella ja maankäytön suunnittelulla vaikutetaan palveluverkon tarpeeseen (koulu- ja päiväkotiverkko). Terveydensuojeluviranomaisen tekemän olosuhdevalvonnan tiedot ovat eräänä tekijänä tukemassa kunnan muiden toimialojen työtä etenkin siten, että suunnitelmissa ja aikatauluissa otetaan huomioon myös terveydensuojelun näkökulma. Koulutusta ja päivähoitoa voidaan järjestää myös yksityisissä tiloissa tai yksityisen toimijan toimesta, jolloin vastuut jakautuvat kyseisten toimivaltarajausten mukaisesti.

Päiväkotien ja koulujen sisäilmaongelmat aiheuttavat tällä hetkellä ihmisten terveyteen, hyvinvointiin sekä myös sosiaaliturvaan ja sosiaaliin suhteisiin liittyviä ongelmia. Ihmisten luottamus kuntaan ja terveydensuojeluviranomaiseen voi pahimmassa tapauksessa horjua ja tilanne voi kriisiytyä. Sisäilmaongelmat heikentävät tilojen viihtyisyyttä, mutta ne voivat myös aiheuttaa oireilua ja pahimmissa tapauksissa sairastumisia. Valtaosa sisäilmaongelmiin liittyvistä oireista on lieviä ja niistä voidaan päästä eroon,

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

kun tilanteeseen puututaan nopeasti ja olosuhteet saadaan kuntoon. Mikäli sisäilmaongelman ratkaisu venyy, pahenevat sen aiheuttamat haitat ja asian käsittely ylipäättään hankaloituu.

Terveysturvallisuuden on tunnistettava valvonnan tarpeet ja varattava riittävät resurssit siten, että viranomaisvelvollisuudet saadaan hoidettua terveysturvallisuuslainsäädännön ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Ihmisten luottamusta viranomaistoimintaan voidaan edistää tosiasioihin perustuvalla, tehokkaalla, tasapuolisella, oikea-aikaisella, eri tahot osallistavalla ja avoimella ratkaisuprosessilla sekä viestinnällä.

Viranomaisoikeudet ja -velvollisuudet

Kunnan terveysturvallisuuden keskeisenä tehtävänä on alueellaan valvoa terveysturvallisuuslain noudattamista (6 §), kuten terveysturvallisuuslain 26 §:n 1 momentin terveydellisten vaatimusten toteutumista. Tärkeä velvollisuus on myös antaa terveysturvallisuutta koskevaa ohjausta ja neuvontaa (6 §).

Koulut ja päiväkodit ovat terveysturvallisuuslain 13 §:n mukaisesti ilmoituksenvaraisia toimintoja, joiden olosuhteita terveysturvallisuusviranomainen säännöllisesti valvoo.

Terveysturvallisuuden on oikeus saada terveysturvallisuuden säännösten ja määräysten noudattamisen valvontaa varten tarpeelliset tiedot siltä, jota terveysturvallisuuslain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten velvoitteet koskevat. Toiminnanharjoittajan on ilmoitettava viivytyksettä terveysturvallisuusviranomaiselle terveysturvallisuuden kannalta merkityksellisestä toiminnan häiriöstä ja samalla on annettava tieto niistä toimenpiteistä, joihin toiminnanharjoittajan järjestäjän toimesta on ryhdytty. (TSL 44 §).

Kaksi keskeistä työvälinettä tavoitteiden saavuttamiseksi ovat ennaltaehkäisevä valvonta ja toimiminen sisäilmatyöryhmässä arvioimassa ja ratkomassa syntyneitä terveyshaittoja. Toiminnot tukevat toisiaan ja erityisen tärkeää on varmistaa niiden välinen tiedonkulku. Monialainen yhteistyö on tärkeää molemmissa toimintatavoissa.

Kuntien on hyvä perustaa moniammatillisia sisäilmatyöryhmiä, joilla on riittävät toimintavaltuudet sisäilma-asioiden selvittämiseen ja ratkaisemiseen. Tällä toiminnalla voidaan käsitellä sisäilma-asioita riittävän moniammatillisesti ja estää ongelmien pitkittyminen sekä lisätä käyttäjien luottamusta ratkaisuprosessin onnistumiseen.

Terveysturvallisuuden tulee järjestää toimintansa siten, että valvonnan painopiste on terveyshaittojen ennaltaehkäisyssä ja sisäilmatyöryhmätyöskentelyssä.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Tutkimusraporttien ja asiakirjojen julkisuudesta

Lähtökohtana on, että viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Asiakirjojen julkisuudesta säädetään yleisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (julkisuuslaki). Terveysturvallisuusviranomaisen päättää julkisuuslain 14 §:n mukaisesti sen hallussa olevien erilaisten selvitysten, tutkimusten ja raporttien julkisuudesta ja asiakirjojen luovuttamisesta niitä pyytäneille. Käytännössä tietopyyntö esitetään yleensä viranhaltijalle, joka voi erikseen tehdyn delegoinnin tai asemansa perusteella antaa halussaan olevat asiakirjat. Asiakirjapyyntö tulisi olla yleensä riittävän yksilöity, eikä viranomaisen velvollisuus ole tuottaa kokonaan uutta asiakirjaa. Viranhaltijan on tarvittaessa neuvottava pyynnön esittäjää asian yksilöinnissä. Jos asiakirjoja ei voida antaa, viranhaltijan on annettava ohjaus siitä, miten asia saatetaan vireille terveysturvallisuusviranomaisen päätettäväksi.

Sisäilmatyöryhmä on viranomaisten ja kunnan eri hallintokuntien yhteistyöryhmä, joka ei yleensä sellaisenaan ole julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettu työryhmä. Jos työryhmälle ei ole annettu itsenäistä päätäntävaltaa, sen hallussa olevia asiakirjoja koskevat tietopyynnot ratkaisee työryhmän perustaja eli esimerkiksi kunnanhallitus. Julkisuusperiaatetta tulisi soveltaa työryhmään laajasti. Työryhmä voi päättää jo etukäteen siitä, mitkä asiakirjat annetaan heti ja kuka vastaa tietopyyntöihin. Esimerkiksi työryhmän muistiot tulisi voida antaa aina niitä pyytäneille. Käytännössä asiakirjapyyntö ohjataan työryhmän sihteerille tai puheenjohtajalle.

Kun työryhmässä käsitellään jonkin hallintokunnan tuottamaa/tilaamaa asiakirjaa, on perusteltua, että tietopyynnön ratkaisee valituskelteisesti asianomainen hallintokunta. Jos asiakirja on ryhmän itsensä tuottama, asiakirjapyyntö ratkaisee työryhmän perustaja. Tietopyyntöihin vastauksesta on syytä myös informoida työryhmän asettajaa. Terveysturvallisuusviranomaisen edustajan työryhmässä saamat asiakirjat liittyvät terveysturvallisuuspalvelutyöhön ja ne ovat terveysturvallisuusviranomaisen hallussa olevia asiakirjoja. Jos tietopyyntö osoitetaan näitä asiakirjoja koskien viranhaltijalle, tämän tulee vastata tietopyyntöön itsenäisesti.

Työryhmässä voi olla käsittelyssä keskeneräisiin asioihin liittyviä selvityksiä, tutkimuksia ja suunnitelmia. Asiakirjajulkisuuden kannalta asiakirja tulee julkiseksi, kun se on valmistunut. Asiakirjan valmistumisesta tulee siten arvioida asiakirjakohtaisesti, eikä esimerkiksi siten, että asiakirjat olisivat julkisia vasta sen jälkeen, kun jostakin toimenpiteestä päätetään. Ongelmallista voi olla, että yksittäinen tutkimustulos ei välttämättä kuvaa oikein terveyshaittaa ja tutkimustulokset vaativat tulkintaa, joka ei käy ilmi analyysituloksesta. Lisäksi ongelman vakavuuden arviointi vaatii koko tutkimuskokonaisuuden hallintaa eikä perustu yksittäiseen tutkimustulokseen.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Esimerkiksi jos muutamassa rakennusmateriaalinäytteessä todetaan aktinomykeettejä (eli sädesieniä), se ei tarkoita suoraan sitä, että rakennuksessa olisi terveyshaittaa aiheuttava olosuhde. Aktinomykeettejä arvioidaan sekä indikaattorimikrobeina muiden indikaattorilajien tapaan että pitoisuuden perusteella (>3000 cfu/g). Pelkkä havainto aktinomykeettien esiintymisestä on voinut johtaa niiden merkityksen ylikorostamiseen, vaikka aktinomykeettikasvustojen laajuus, sijainti ja mahdollinen ilmayhteys sekä muut havainnot vaikuttavat terveyshaittaa aiheuttavan olosuhteen arviointiin ja tulkintaan.

Käytännössä on perusteltua laatia tiedottamissuunnitelma kohdetta varten ja ilmoittaa asianosaisille etukäteen, milloin kohdetta koskeva tiedotustilaisuus pidetään ja milloin tähän liittyvät selvitykset julkistetaan. Tällöin kohteen tilanteesta kiinnostuneilla on mahdollisuus saada kokonaiskuva tilanteesta ja esittää kysymyksiä asiakirjoihin liittyen. Näin vältetään väärinkäsityksiltä. Tästä huolimatta yksittäisiin asiakirjapyyntöihin on varauduttava vastaamaan myös ennen tällaisia tilaisuuksia.

Asiakirjojen julkisuus on lähtökohtaisesti laaja. On selvää, että yksilöitä koskevat terveystiedot eivät ole julkisia. Tämänlaisten tietojen käsittely ei myöskään yleensä kuulu sisäilmatyöryhmälle. Kyselytutkimuksiin sisältyvät yleisluontoiset ja anonyymit tiedot sen sijaan eivät ole varsinaisia terveystietoja, jos niiden perusteella ei voida yksilöidä henkilöitä. Kohteiden korjaussuunnitelmiin voi sisältyä tarjouspyyntöjä ja osin myös yritysten liike- tai ammattisalaisuuksia. Tällaiset tiedot eivät myöskään kuulu yleisöjulkisuuteen.

Kun sisäilmatyöryhmä on eri hallintokuntien yhteistyöryhmä, voivat tietojen vaihtoon liittyvät asiakirjat olla julkisuuslain 5 §:n 4 momentissa tarkoitettuja sisäisiä muistiota. Julkisuuslain periaatteiden mukaisesti tätä säännöstä tulisi tulkita mahdollisimman suppeasti. Viranomaisen sisäisinä muistioina tulisi pitää lähinnä työryhmän jäsenten mielipiteitä ja kommentteja, jotka liittyvät keskeneräisiin asioihin.

Julkisuuden toteuttaminen tulee tehdä mahdolliseksi myös antamalla ei-julkinen asiakirja mahdollisuuksien mukaan osajulkisena. Tämä tarkoittaa, että ei-julkinen osa asiakirjasta peitetään/salataan ennen asiakirjan antamista. Asianosaisuusjulkisuus on myös laajempi kuin yleisöjulkisuus. Se, että asianosainen on tehnyt terveydensuojeluviranomaisessa vireillepannon, ei kuitenkaan tarkoita, että tämän johdosta hänellä olisi rajoittamaton oikeus kaikkiin asiakirjoihin. Asianosaisen oikeutta asiakirjoihin voidaan rajoittaa julkisuuslain 11 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla.

Julkisuusperiaatteen laaja soveltaminen sisäilmatyöryhmiin on usein perusteltua. Tietojen julkisuuden periaatteista on hyvä keskustella etukäteen ja sopia tietojen julkistamisesta sekä asiakirjatietyntöihin vastaamisesta.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Terveydensuojeluviranomaisen tulee tehdä sisäilma-asioissa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyömuotoja on useita: tavallisimpia ovat yhteistarkastuksiin ja sisäilmatyöryhmän toimintaan osallistuminen, tarkemmin luvuissa 3.6 ja 4.1.

Kiinteistön omistaja

Valtaosa havaituista fyysiseen ympäristöön liittyvistä epäkohdista on sellaisia, joiden poistamisesta vastaa kiinteistön omistaja.

Kunnissa omistajan edustajana on pääsääntöisesti tilayksikkö (esim. tilakeskus, tilaliikelaitos). Omistajalle kuuluu vastuu kiinteistön ja rakennuksen ylläpidosta, hoidosta ja huollosta.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnan tehtävänä on valvoa kaavojen ja rakentamisen säästösten noudattamista, huolehtia rakentamista ja muita toimenpiteitä koskevien lupien käsittelystä sekä niihin ja niiden mukaiseen rakentamiseen liittyvästä ennakko-ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta. Rakennusvalvonta päättää, tarvitaanko jollekin käyttötarkoituksen muutokselle tai korjaustyölle toimenpide- tai rakennuslupa.

Rehtori, oppilaitoksen tai päiväkodin johtaja

Rehtorilla, oppilaitoksen tai päiväkodin johtajalla on opetuksen ja koulutuksen järjestäjän edustajana kokonaisvastuu johtamansa yksikön toiminnan järjestelyistä sekä oppilaiden ja opiskelijoiden opiskeluympäristön ja henkilöstön työn ja työympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Lisäksi tehtävänä on terveellisyyden ja turvallisuuden jatkuva edistäminen ja seuranta.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhtenä tehtävänä on terveydenhuoltolain (16–17 §) mukaan koulu- ja oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta kolmen vuoden välein yhdessä muiden viranomaisten sekä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa.

Työsuojelu

Työntekijät kuuluvat työsuojelun piiriin. Oppilaitokset ja päiväkodit ovat henkilöstön työpaikkoja. Myös oppilaat ja opiskelijat kuuluvat työsuojelun piiriin käytännön opetuksen tilanteissa kuten käsityö- ja kotitaloustunneilla sekä erilaisissa opetustyyloissa tai -laboratorioissa työskennellessä.

Työsuojelutarkastajat tekevät tarvittaessa työsuojelutarkastuskäyntejä ja ohjeistavat/velvoittavat työnantajaa korjaamaan työturvallisuuteen liittyvät puutteet.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Työterveyshuolto

Työterveyshuolto tekee työpaikkaselvityksiä säännöllisin väliajoin ja olosuhteiden muuttuessa. Työterveyshuollon tehtävänä on mahdollisen sisäilmaongelman terveydellisen merkityksen arviointi. (Ohje työterveyshuollon toimintaan ja potilasvastaanotolle, kun työpaikalla on sisäilmaongelma, Työterveyslaitos 2017) Työterveyshuollon toiminta perustuu työpaikkaselvityksissä todettuihin työpaikan terveyteen ja turvallisuuteen liittyviin riskeihin, vahvuuksiin ja tarpeisiin.

Perusterveydenhuolto

Terveydenhuollossa hoidetaan yleisesti sairauksia ja oireita. Vuoropuhelu ja yhteistyö muun terveydenhuollon kanssa on tärkeää.

Oppilaat ja vanhemmat

Vanhempien on tärkeää tuoda oppilaitoksen henkilöstön tietoon lapsen koulunkäyntiin tai opiskeluun ja oppilaitosympäristöön liittyvät huolensa. On tärkeää, että yksittäistenkin vanhempien esiin nostamat ongelmat käsitellään asianmukaisesti.

3. Ennakoiva valvonta

3.1. Kaavalausunnat ja kaavoitusprosessi

Kaavoitusvaiheessa luodaan puitteet terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle koulu- ja päiväkotiympäristölle. Terveysuojeluviranomaisen tulee kaavoitusvaiheessa kiinnittää huomiota mahdollisiin terveyshaittoja aiheuttaviin tekijöihin. Näitä ovat esimerkiksi rakennuksen sijainti (liikenteen päästöt, melu, muut ulkoilman laatua heikentävät seikat) tai maaperän laatu. Kuntaliitto on laatinut oppaan kuntien maankäytön suunnittelun, rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun sekä ympäristöterveydenhuollon viranomaisten ja päätöksentekijöiden käyttöön, jossa ohjeistetaan, miten ympäristöterveyskysymykset voidaan ottaa huomioon eri päätöksenteon vaiheissa (Halonen, Aila: Ympäristö-terveys ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto 2016).

Terveysuojeluviranomaisella tulee olla mahdollisuus olla mukana kaavoitusprosesseissa, joissa päätetään koulu- ja päiväkotirakennusten sijainnista ja niiden ympäristöön liittyvistä seikoista kunnan alueella.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Esimerkki erään kunnan ohjeista päiväkodin pihan ja ympäristön suunnitteluun

Päiväkodin sijaintipaikkaa suunniteltaessa tulee selvittää, ovatko muun muassa alueen melutaso, ilmanlaatu ja maaperä toimintaan soveltuvat.

– Valtioneuvoston päätöksessä (993/1992) on suunnittelua varten annettu ympäristömelun yleiset ohjearvot sekä ulkona että sisällä esiintyvälle melulle. Päätöksen mukaan liikenteen ja muiden lähiympäristön melulähteiden aiheuttama päiväajan (klo 7-22) keskiäänitaso (L_{Aeq}) ei saa ylittää 55 dB ulko-oleskelualueilla. Asumisterveysasetuksen (545/2015) ja VnP (993/1992) mukaan sisätiloissa päiväajan keskiäänitaso saa olla enintään 35 dB ja yöajan keskiäänitaso enintään 30 dB (ympärivuorokautiset päiväkodit).

Jo noin tuhannen auton liikennemäärä vuorokaudessa voi aiheuttaa viereisellä tontilla melutason ohjearvon ylittymisen. Paras ratkaisu on sijoittaa piha- ja leikkialueet suojaan rakennuksen taakse. Jos melutason ohjearvo ylittyy, piha-alueiden suojaksi voidaan edellyttää meluntorjuntatoimia, kuten meluesteen, esimerkiksi tonttimeluidan, rakentamista ja sisätilojen suojaamiseksi tavanomaista parempaa rakennuksen ulkoseinien, ikkunoiden ja muiden rakenteiden ääneneristävyyttä. Tonttia ei voida pitää sopivana päivähoitokäyttöön, jos ohjearvo ylittyy meluntorjuntatoimista huolimatta.

– Valtioneuvoston asetuksessa (78/2017) on annettu ohje- ja raja-arvot ilman epäpuhtauksille. Raja-arvot ovat voimassa koko EU:n alueella. Kaupunkialueella suurin ilmanlaatuun vaikuttava tekijä on liikenne. Myös kohteen lähellä olevat teollisuuslaitokset tai muut teolliset tai liikennettä lisäävät toiminnot sekä runsas puun pienpoltto voivat vaikuttaa ilmanlaatuun paikallisesti.

Ilmanlaadun ohjearvot on määritelty terveydellisin perustein ja niitä sovelletaan muun muassa maankäytön ja liikenteen sekä rakentamisen suunnittelussa. Terveysvaikutustutkimusten mukaan herkimpiä liikenteen päästöille ovat lapset ja vanhukset sekä sydän- ja hengityselinsairauksia potevat henkilöt. Näin ollen päivähoitotilat kuuluvat niin sanottuihin herkkiin kohteisiin.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Ilman epäpuhtauksien takia päivähoitotilojen ja ulkoilun alueen vähimmäisetäisyys ajoradan reunasta on suositeltu liikennemäärän mukaan seuraavasti:

Ajoneuvoa/vrk	Herkän kohteen etäisyys tien reunasta (m)	
	minimi ¹	suositus ²
5 000	10	20
10 000	20	40
20 000	40	80
30 000	60	120
40 000	80	160
50 000	100	200
60 000	120	200
70 000	140	200
80 000	150	200
90 000	150	200
100 000	150	200

1 Esitetyt minimietäisyydet koskevat olemassa olevia sekä täydennysrakentamiskohteita.

2 Suositusetäisyydet koskevat uusia alueita.

Mikäli päivähoitotila sijoittuu vilkasliikenteiseen ympäristöön, tulee paikan soveltuvuus aiottuun käyttöön selvittää aina tapauskohtaisesti yhteistyössä terveysvalvonnan kanssa. Tonttia ei voida pitää sopivana päivähoitotoiminnalle, jos ilmanlaadun ohje- ja raja-arvojen oletetaan ylittyvän. Rakennuksen tuloilmanottoaukot tulee aina sijoittaa mahdollisimman puhtaaseen paikkaan ja etäälle liikenneväylistä, jätteen keräily pisteistä ja rakennuksen huoltoliikenteen käyttämistä väylistä. Puhtainta ilma on yleensä kattotasolla, rakennuksen suojan puolella. Vilkasliikenteisessä ympäristössä myös tuloilman suodatuksen tasoon tulee kiinnittää huomiota.

– Päivähoitotilan sijaintipaikkaa suunniteltaessa tulee selvittää, onko alueen mahdollinen aiempi toiminta (esimerkiksi teollisuus-, varasto- ja varikkoalueet) aiheuttanut maaperän likaantumista siinä määrin, että se tulee puhdistaa. Niin ikään tulee varmistaa, ettei maaperästä kulkeudu rakenteiden läpi sisäilmaan haitallisia määriä radonia.

– Pintavesien poisjohtamisesta tulee myös huolehtia.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

3.2. Rakennuslupa

Koulu- ja päiväkotirakennusten rakennuslupavaiheessa (uudis-, korjausrakentaminen tai käyttötarkoituksen muutos) rakennusvalvontaviranomainen voi asettaa rakentamiseen liittyviä ehtoja. Rakennusvalvontaviranomainen voi pyytää terveydensuojeluviranomaiselta kannanottoa rakennussuunnitelmista, rakennuksen korjaamisesta tai soveltuvuudesta haettuun tarkoitukseen terveellisten olosuhteiden kannalta. Jos korjaushanke liittyy terveyshaitan poistamiseen, on korjaussuunnitelmista ja rakennuspiirustuksista selvitettävä, kohdistuvatko korjaushankkeessa toimenpiteet terveyshaitan poistamisen kannalta oleellisiin asioihin. Uudisrakentamisessa arvioitavia asioita ovat esimerkiksi ilmanvaihdon riittävyys, radonsuojaus ja hygieniaolosuhteiden hallintaan liittyvät tekijät.

Yhteistyö rakennusvalvontaviranomaisen kanssa on tärkeää. Terveydensuojeluviranomainen voi tuoda esiin sellaisia riskejä, jotka toteutuessaan saattavat aiheuttaa terveyshaittaa.

3.3. Ilmoituksenvarainen toiminta

Koulut ja päiväkodit ovat terveydensuojelulain 13 §:n perusteella ilmoituksenvaraisia huoneistoja ja niiden terveydellisten olosuhteiden valvonta kuuluu kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Ilmoitusvelvollisuuden tarkoitus on saattaa terveydensuojeluviranomaisten tietoon sellaiset toiminnot, joiden turvallisuus terveyden suojelemiseksi on tarpeellista arvioida ja valvoa ja joiden turvalliseksi järjestämiseksi voi olla tarpeen antaa ohjeistusta tai määräyksiä.

Ilmoitusmenettelyä edellyttävät toiminnot ovat tyypillisesti sellaisia, joissa terveydellisten riskien hallitseminen edellyttää käyttäjämäärä tai toiminnan luonne huomioon ottaen erityisiä toimenpiteitä. Ilmoitusvelvolliset toiminnot edellyttävät toiminnanharjoittajalta itseltään säännöllistä omavalvontaa ja toimia terveysriskin hallitsemiseksi sekä yleensä myös viranomaisen tekemää säännöllistä suunnitelmallista valvontaa.

Edellä mainittu rakennuslupavaiheen käsittely koskee uudisrakennusta tai vanhan rakennuksen käyttötarkoituksenmuutosta. Koulu- tai päiväkotitoiminnan harjoittamiseen käytettävien tilojen soveltuvuutta tulee arvioida myös ilmoitusmenettelyn yhteydessä erityisesti niiden tekijöiden osalta, joita ei ole huomioitu rakennuslupavaiheessa.

Terveydensuojelulain 13 §:ssä mainitaan toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta 30 vuorokautta ennen toiminnan alkamista; päiväkodin ja kerhon sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta tai korkeakoulutusta antavan oppilaitoksen ja opetuksen järjestämispaikan käyttöönotosta. Ilmoituksessa on annettava toiminnanharjoittajaa ja toimintaa koskevat sekä toimintaan liittyvien terveyshaittojen arviointia varten tarpeelliset tiedot. Ilmoitusvelvollisuus koskee tavanomaisen päivähoito- ja kerhotoiminnan lisäksi myös sellaista omassa kodissa tapahtuvaa päivähoitotoimintaa (esimerkiksi perhepäivähoito), jossa on asukkaan lisäksi

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

muitakin työntekijöitä ja normaalia perhepäivähoitoa enemmän lapsia. Ilmoituksen liitteenä on suositeltavaa olla asemapiirustus, pohjapiirustukset ja selvitys ilmanvaihdosta.

Terveydensuojelulain 15 §:ssä säädetään ilmoituksen käsittelystä. Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa (suositeltavaa tehdä aina) TsL 45 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen. Ilmoituksesta on tarvittaessa annettava tieto huoneiston sijaintipaikan rakennusvalvontaviranomaiselle. Jos ilmoitettu toiminta voi vaikuttaa elinympäristöön, terveydensuojeluviranomainen kuulee tarpeellisessa laajuudessa niitä, joihin vaikutukset voivat kohdistua. Terveydensuojeluviranomaisen oikeudesta päättää terveyshaitan poistamisesta tai sen ehkäisemisestä säädetään TsL 51 §:ssä.

Ilmoituksen rekisteröinnistä peritään monijäsenen toimielimen hyväksymän taksan mukainen maksu. Rekisteröinnin jälkeen huoneistoon tehdään terveydensuojelulain mukainen suunnitelmallinen tarkastus riskinarvioon perustuvassa aikataulussa.

Myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta tulee ilmoittaa terveydensuojeluviranomaiselle. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi lasten määrän huomattava lisäys ja aiemmin muussa käytössä olleen tilan ottaminen päivähoitokäyttöön (esimerkiksi päiväkodin yhteydessä oleva asunto). Menettelytapa on sama kuin edellä. Muutosilmoitusten käsittelystä peritään lautakunnan hyväksymän taksan mukainen maksu. Terveydensuojeluviranomaiselle tulee myös ilmoittaa, mikäli toiminnanharjoittaja tiloissa vaihtuu. Myös toiminnan lopettamisesta tulee ilmoittaa terveydensuojeluviranomaiselle.

3.4. Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallisella valvonnalla tarkoitetaan muun muassa kohteessa tehtäviä terveydellisten olojen tarkastuksia ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukaan.

Suunnitelmallisella valvonnalla pyritään ennaltaehkäisemään terveyshaittoja ja tunnistamaan niitä varhaisessa vaiheessa. Olosuhteiden ylläpidossa ja terveyshaittojen ennaltaehkäisemisessä kiinteistön omistajan toimet rakennuksen kunnon seurannassa ja ylläpidossa ovat erityisen tärkeitä. Toiminnanharjoittajan tulee järjestää toimintansa siten, ettei siitä aiheudu tilojen käyttäjille terveyshaittaa, esimerkiksi sallimalla huonetilan käytön liian suurelle henkilömäärälle taikka laiminlyömällä puhtaus ja hygienia.

Rakennuslupa- ja ilmoitusmenettelyvaiheissa arvioidaan etenkin tiloissa harjoitettavaa toimintaa ja tilojen soveltuvuutta käyttötarkoitukseensa. Suunnitelmallisessa valvonnassa keskitetään painopiste sen arvioimiseen, onko tiloissa, olosuhteissa tai toiminnassa tapahtunut terveydensuojelun näkökulmasta oleellisia muutoksia.

Ympäristön (sisä-, ulko- ja toimintaympäristö) olosuhteilla on merkitystä rakennuksessa oleskelevien terveyteen ja turvallisuuteen. Tarkastuksen

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

sisältö ja laajuus voivat jonkin verran vaihdella kohteen ja esille tulleiden tarpeiden perusteella. Olosuhteista tehdään pääasiassa aistinvaraisia havaintoja, tarvittaessa tehdään suuntaa-antavia mittauksia ja havaintoja. Havaintoja tekevän tarkastajan tulee tuntee normaalin ja poikkeavan oleskelutilan sisäympäristön ominaisuudet ja tyypilliset epäpuhtaudet.

Tilojen alkuperäinen soveltuvuus käyttötarkoitukseen on arvioitu ilmoitusmenettelyn yhteydessä. Tarkastuksella tulee ottaa huomioon muun muassa seuraavia asioita:

- Aikaisempien tarkastusten, selvitysten ja muiden ennakkotietojen kannalta olennaiset tilat ja kohteet.
- Rakenteiden, pintamateriaalien ja talotekniikan kunto arvioimalla pääasiassa aistinvaraisesti ja mahdollisesti rakennuksen omistajan tekemien tai teettämien selvitysten pohjalta. Mikäli tilakierroksella tulee esiin sellaisia tekijöitä, esimerkiksi merkkejä kosteusvaurioista tai taloteknisiä ongelmia, on näiden selvittäminen yleensä tarpeen velvoittaa tehtäväksi perusteellisina jatkoselvityksinä tilan omistajan toimesta.
- Rakennuksen ylläpitokäytännöt, kuten siivous, huolto ja remontit
- Tilojen hygieenisuus ja puhdistettavuus sekä puhtaus ja järjestys tarkastushetkellä
- Tiloissa harjoitettava toiminta ja tilojen soveltuvuus käyttötarkoitukseen sekä muutokset käyttötarkoituksessa.
- Tilojen fysikaaliset, kemialliset ja biologiset olosuhdetekijät ja esimerkiksi poikkeavat hajut.
- Yleinen kuvaus rakennuspaikasta ja lähiympäristöstä sekä tarvittaessa arvio näiden vaikutuksesta olosuhteisiin.
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta, siivous-, saniteetti- ja säilytystilojen riittävyys toimintaan nähden.

Valvontasuunnitelman mukaisista tarkastustiheyksistä voidaan poiketa kohdekohtaisen riskinarvion perusteella (tarkastustiheys voi pienentyä tai suurentua). Valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista laskutetaan toiminnanharjoittajaa monijäsenisen toimielimen vahvistaman taksan mukaisesti.

Monissa valvontayksiköissä eri toimijoiden tekemät yhteistarkastukset ovat osa oppilaitosten suunnitelmallista valvontaa. Mikäli päiväkotija tarkastetaan moniammatillisessa yhteistyössä, tarkastustiheys sovitaan yhteisesti osallistujien kesken. Tarkastustiheys on yleensä joka toinen tai kolmas vuosi. Valviran valvontaohjeistossa on annettu pisteytys valvontatarpeen arviointia varten. http://www.valvira.fi/ymparistoterveys/terveydensuojelu/ymparistoterveydenhuollon_laatujaarjestelma_-_terveydensuojelun_valvontaohjeisto

Päiväkotien ja koulujen suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset tulisi toteuttaa monialaisina yhteistarkastuksina.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

3.5. Hygieenisten olosuhteiden valvonta

Koulujen ja etenkin päiväkotien valvonnassa hygieenisten olosuhteiden arviointi on yksi oleellisimmista asioista lasten terveyden näkökulmasta. Huono hygienia lisää sairastelua ja voi näkyä osittain myös virheellisinä sisäilmaepäilyinä.

Hygieniakäytännöt vaikuttavat merkittävästi päiväkodin infektioriskiin. Muita infektioriskiä vaikuttavia tekijöitä ovat esim. lapsimäärä, päiväkotiin lapsia tuovien perheiden lukumäärä, tilojen ahtaus, siivouksen riittävyys, siivouksen laatu, pintamateriaalien kunto sekä tilojen toimivuus ja siivottavuus.

Infektioiden aiheuttajat ja niiden leviäminen

Luonnostaan ihmisen kehossa viihtyvät mikrobit eivät aiheuta sairastumista terveelle ihmiselle, vaan ne päivittäin muodostavat ihmisen terveydelle tärkeän suojamuurin haitallisia mikrobeja vastaan. Ihmisen suo-
listo ei toimi ilman bakteereita. Tätä hyödyllistä bakteeristoa kutsutaan normaaliflooraksi. Ihmisessä, erityisesti käsissä, on jatkuvasti myös elinympäristöstä, kuten toisista ihmisistä, pinnoista ja maaperästä peräisin olevia mikrobeja. Ihmisen mukanaan kuljettamat mikrobit voivat tarttua toiseen ihmiseen ja aiheuttaa hänelle sairastumisen. Mitä läheisemmässä kanssakäymisessä ihmiset ovat, sitä todennäköisemmin mikrobit tarttuvat henkilöstä toiseen suoraan esimerkiksi aivastettaessa toista ihmistä kohti tai välillisesti esineiden ja pintojen kautta. Esimerkiksi WC-käynnin jälkeen huonosti pestyt kädet kuljettavat suolistomikrobeja paikasta ja ihmisestä toiseen.

Olemme jatkuvasti alttiina tartunnalle, sillä elinympäristössämme liikkuu jatkuvasti erilaisia infektioiden aiheuttajia. Tartunnassa ihmisen elimistö joutuu tekemisiin sille haitallisen mikrobin kanssa. Haitallisen mikrobin on päästävä alttiin henkilön limakalvolle, esimerkiksi silmään, nenään tai suuhun, jotta tauti voi tarttua. Taudin tarttuminen ei välttämättä merkitse sairastumista, sillä ihminen voi toimia myös taudin kantajana sairastumatta itse. Monet taudit tarttuvat erityisen herkästi juuri ennen sairauden tyypillisten oireiden puhkeamista.

Infektion syntymisessä tärkeitä tekijöitä

- tartuntalähde: tartuntaa levittävä henkilö (taudinkantaja tai oireinen henkilö)
- tartuntatie (ilman kautta pisaroina välittömästi tai välillisesti koskettamalla)
- tartuntakohde: tartunnalle altis henkilö.

Päiväkotiolosuhteissa läheiset kontaktit edistävät mikrobin tarttumista lapsesta toiseen. Kaikki yhteiset esineet ja lelut voivat toimia infektioiden levittäjinä. Päästessään tavallisimmin terveen henkilön suun, nenän tai silmän limakalvolle tartuttavassa eritteessä oleva mikrobi voi aiheuttaa taudin. Tartuntaa ei tapahdu pelkästään terveen ihon kautta. Mikrobin välittyminen voi tapahtua esimerkiksi kätellessä tai käsien välittämänä erilaisista

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

pinoista, kuten ovenkahvoista tai leluista. Myös suora tai epäsuora sylki-kontakti, esimerkiksi saman lusikan tai tutin käyttö, levittää mikrobeja. Eri-tyisesti hampaiden reikiintymistä sekä suu- ja iensairauksia aiheuttavat bakteerit leviävät syljen välityksellä. (STM, 2005).

Kosketustartunnan tärkein välittäjä ovat kädet, sillä ne koskettelevat jatkuvasti ympäristömme eri kohteita, esimerkiksi ovenkahvoja ja toisia ihmisiä. Esimerkiksi hengitystieinfektioita aiheuttava RS-virus voi säilyä elossa iholla noin 30 minuuttia, huokoisen esineen pinnalla tunnin ja sileän esineen pinnalla jopa seitsemän tuntia. Parasiittien kuten kihomatojen munat voivat pysyä elinkykyisinä pölyssä ja elottomilla pinnoilla useita päiviä.

Infektioiden ehkäisy päivähoidossa

- Infektoriskin vähentäminen on tärkeää. Yksittäisistä toimenpiteistä tärkein on käsien pesu. Myös lelujen, kädensijojen sekä lasten tassolla olevien pintojen ja tavaroiden puhtaus vaikuttavat infektioiden leviämiseen. Eritteet (oksennus, uloste, virtsa tai veri) puhdistetaan klooripitoisella puhdistusaineella.

Liinavaatteiden pesusta ja säilytyksestä ohjeet STM:n oppaasta 2005:28.

Tilojen siivottavuus vaikuttaa sisäilman laatuun. Siivottavuuden arvioinnissa on syytä kiinnittää huomiota mm. alla listattuihin asioihin, jotka lisäävät pölyn kertymistä ja vaikeuttavat siivoamista.

- kaappien yläpinnat (onko ylimääräistä tavaraa?)
- onko avohyllyjä?
- onko tasopinnoilla ylimääräistä tavaraa?
- onko koriste-esineitä tai viherkasveja/silkkikukkia?
- ovatko kalusteet siirrettävissä?
- kalusteiden määrä, onko kalusteita liikaa? (yli 10 – 20% tilan pinta-alasta)
- työpöydän siisteys?
- onko kalusteissa sokkelilevyt tai kalusteen alareuna yli 200 mm lattiapinnasta (alta siivotta-vissa)?
- onko sähköjohtoja lattiapinnalla tai työpöydällä?
- onko lattiapinnoilla ylimääräistä tavaraa säilytyksessä?
- onko lattiapinnoilla mattoja? (pois lukien tarvittavat vaihtomatot)
- ovatko pinnat ehjiä?

Hygieeniset olosuhteet ovat tilojen ja toimintatapojen yhdistelmä, jota terveydensuojelu osaltaan varmistaa. Yhteistyö terveydenhuollon kanssa on suositeltavaa, esimerkiksi hygieniahoitajan asiantunte-
musta voidaan hyödyntää myös terveydensuojelussa.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

3.6. Yhteistarkastukset

Yhteistarkastuksissa eri viranomaiset sekä muut toimijat toteuttavat tarkastuksen monialaisesti ja koordinoitusti, mikä hyödyttää kaikkia osapuolia.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtäviin sisältyy oppilaitosympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta kolmen vuoden välein. Terveydenhuoltolain perusteella annettu asetus (VNA 338/2011) edellyttää, että tarkastus tehdään yhteistyössä eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat oppilaitoksen edustajat, oppilaat ja opiskelijat, terveydensuojeluviranomainen, henkilöstön työterveyshuolto, työsuojeluhenkilöstö sekä muut tarvittavat asiantuntijat. Päiväkoteihin voidaan soveltaa samoja periaatteita kuin kouluihin.

Kuva 1. Tarkastuksen suunnitteluun ja tarkastukseen osallistuvat tahot (Lähde: Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen, THL 2015.)

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Tarkastusten aikataulutus ja koollekutsuminen on luontevaa sopia joko koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tai terveydensuojelun tehtäväksi. Terveydensuojelu voi olla koordinaatitaho tarkastusten yhteensovittamisessa silloin, kun muuta vakiintunutta käytäntöä ei ole muodostunut. Näin yhteistarkastukset saadaan sovitettua terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan tarkastusrytmiin.

Tarkastusten toteuttaminen

Oppilaitos- ja päiväkotiympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksen kokonaisuus koostuu seuraavista osista:

- taustatiedon kokoaminen
- tarkastustilaisuus
- dokumentointi
- tuloksista tiedottaminen
- jatkotoimenpiteet ja seuranta.

Yhteistarkastuksen toteuttaminen on esitetty tarkemmin THL:n oppaassa, Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen, THL 2015.

Taustatiedon kokoaminen

Taustatieto voidaan jakaa kolmeen erityyppiseen tietoon:

- tarkastusvälillä kertynyt tieto
- tarkastusta varten tehtävät kyselyt ja selvitykset
- oppilaitoksen tai päiväkodin toimintamallit ja käytännöt.

Tarkastusten välillä kertynyt tieto ja tarkastusta varten tehtävät kyselyt ja selvitykset

Taustatietoa voi kertyä tarkastusten välillä esimerkiksi tilan käyttäjien yhteydenottojen perusteella ja niiden seurauksena tehdyistä selvityksistä. Jos terveydensuojeluviranomainen on omassa riskinarvioinnissaan katsonut tarpeelliseksi, on tiloissa myös voitu tehdä erillinen suunnitelmallinen tarkastus yhteistarkastusten välillä. Kiinteistön omistaja tai toiminnanharjoittaja ovat myös voineet tehdä selvityksiä ja toimenpiteitä, joissa on oleellista tietoa terveydensuojeluviranomaiselle. Lisäksi oppilaitoksen tai päiväkodin toimintamallit ja käytännöt ovat tärkeää tausta-aineistoa toimintatapoihin liittyvien terveystarvituksen arvioimisessa.

Tarkastusta varten tarvitaan myös juuri ajankohtaista tietoa oppilaitosympäristön terveellisuuden, turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tilasta. Tämä edellyttää tarvittavien selvitysten ja tiedonkeruiden toteuttamista ennen tarkastustilaisuutta. Edellisen tarkastuksen tulokset, tarkastusvälillä esiin tulleet seikat sekä aiemmin tehtyjen selvitysten tulokset ohjaavat tarkastusta varten tehtävien kyselyjen ja selvitysten tarvetta sekä sisältöä.

On myös hyvä selvittää, onko kohde sisäilmatyöryhmän käsittelyssä. Kohteessa on voitu jo teettää erilaisia tutkimuksia, mittauksia tai käyttäjäkyselyitä sisäilmatyöryhmän pyynnöstä. Aiemmin sovittujen toimenpiteiden

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

toteutusta voidaan myös valvoa tarkastuksen yhteydessä. Terveysturvajeluviranomainen ja kiinteistön omistaja voivat sopia mahdollisista selvityksistä tai mittauksista ennen tarkastusta, esimerkiksi rakennuksen sisäympäristöön liittyviä selvityksiä. Samoin tarvittaessa voidaan tarkastusta varten tehdä käyttäjäkyselyjä, kuten esimerkiksi sisäilmaan liittyviä olosuhdekyselyjä.

Tarkastustilaisuus

Oppilaitoksen ja päiväkodin tarkastustilaisuus muodostuu seuraavista osista:

- aloituspalaveri, jossa taustatietoja tarkastellaan monialaisesti
- tilakierros
- yhteenvetopalaveri, sisältäen jatkotoimista ja vastuista sopimisen.

Tarkastustilaisuus toteutetaan kiinteistön tavanomaista käyttöä vastaavassa tilanteessa.

Tarkastustilaisuudessa tulisi olla mukana oppilaitoksen tai päiväkodin vastuhenkilö (rehtori, johtaja tms.), terveysturvajeluviranomaisen edustaja, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon edustaja sekä kiinteistön ylläpidosta vastaavan tahon edustaja (kiinteistön omistaja ja/tai huollosta vastaavan taho). Lisäksi oppilaiden ja opiskelijoiden, henkilöstön sekä huoltajien, työterveyshuollon ja työsuojelun edustajien osallistuminen on tärkeää.

Aloituspalaverissa käydään läpi eri osapuolien taustatiedot ja kertynyt materiaali ja niitä tarkastellaan monialaisesti. Tilakierros toteutetaan yleensä katselmustyyppisesti ja erityisesti niihin kohteisiin, joita aloituspalaverissa on tullut esiin. Yhteenvetopalaverissa sovitaan jatkotoimenpiteistä aloituspalaverissa ja tilakierroksella esiin tulleiden asioiden käsittelemiseksi. Samalla sovitaan toimenpiteiden toteutumisen seurannasta.

Mikäli jo etukäteen ennen tarkastustilaisuutta tiedetään, esimerkiksi saatujen lähtötietojen perusteella, että perusteellisemmalle selvitykselle on tarvetta, olisi se hyvä tehdä mahdollisuuksien mukaan ennen yhteistarkastusta. Jos yhteistarkastuksella ja tilakierroksella nousee esiin selvitystarpeita, on selvitykset yleensä parasta tehdä jälkikäteen jatkotoimenpiteinä. Yleensä on tehokkainta, että rakennuksen omistaja teettää rakennuksen kuntoon ja olosuhteisiin liittyvät jatkoselvitykset ulkopuolisella asiantuntijalla.

Mikäli yhteistarkastuksella tulee esiin viitteitä sisäilmaongelmista ja esimerkiksi oireilusta ja jos asia ei ole vielä sisäilmatyöryhmässä käsittelyssä, tulisi sisäilmakysymysten käsittely siirtää sisäilmatyöryhmään ja seuraavissa yhteistarkastuksissa, miten sisäilmatyöryhmän toimet sisäilmaongelman selvittämiseksi ovat edenneet. Yksinkertaiset sisäilmaan ja kunnossapitoon liittyvät toimenpiteet voidaan hoitaa kiinteistön omistajan toimesta.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

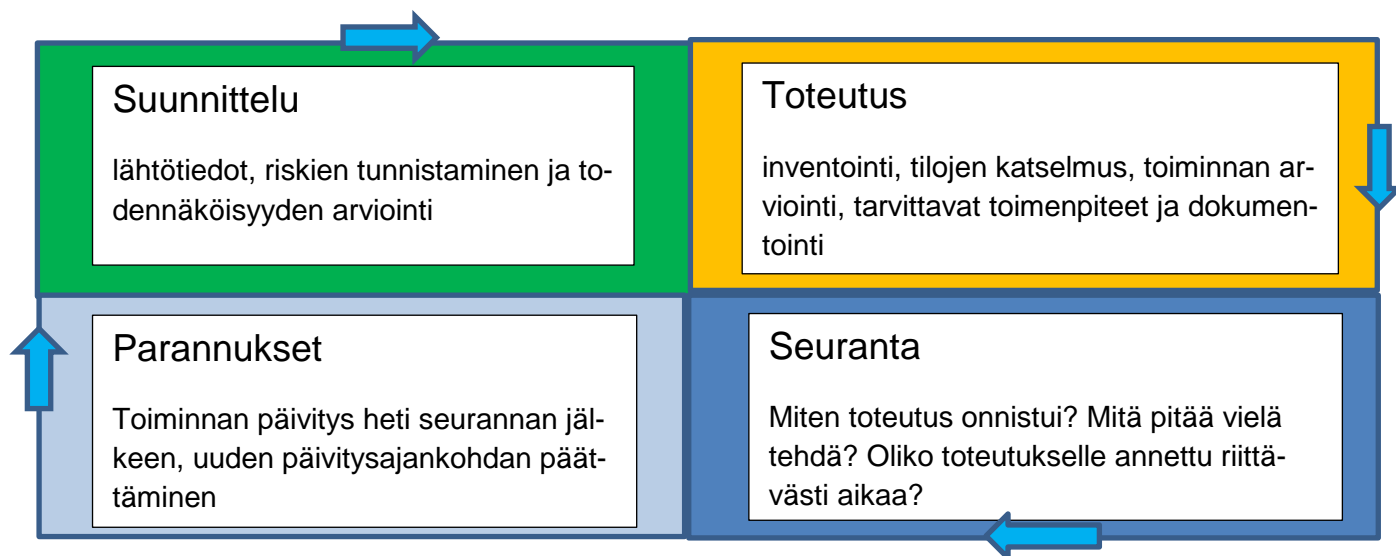
Yhteistarkastusten toteuttaminen on ohjeistettu THL:n oppaassa, Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen, THL 2015.

3.7. Omavalvonta

Toiminnanharjoittajalla on velvollisuus tunnistaa toimintansa terveystriskit ja järjestää toimintansa siten, että terveyshaitat estetään mahdollisuuksien mukaan. Toiminnanharjoittajan tulee voida esittää, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja toiminnanharjoittaja ja työntekijät ovat ottaneet käyttöön. Tätä tarkoitusta varten toiminnanharjoittajan on hyvä laatia omavalvontasuunnitelma.

Toimivalla omavalvonnalla voidaan ennaltaehkäistä terveyshaittoja havaitsemalla puutteita sisäympäristössä tai toimintatavoissa ja korjaamalla oma-aloitteisesti havaitut puutteet.

Toimiva omavalvonta sisältää neljä osa-aluetta, jotka ovat keskenään jatkuvassa ja itseään korjaavassa prosessissa, kuva 2 (lähde: Tukholman kaupunki).

Kuva 2. Omavalvontamalli

Toiminnanharjoittajan on hyvä laatia kirjallinen omavalvontasuunnitelma, jotta se on kaikkien luettavissa, käytettävissä ja hyödynnettävissä toiminnan ylläpitämisessä sekä kehittämisessä. Vaikka laki velvoittaa omavalvontaan, on sitä tukemaan laaditun omavalvontasuunnitelman tarkoitus ennen kaikkea hyödyttää toiminnanharjoittajaa toiminnan järjestämisessä. Kirjallinen omavalvontasuunnitelma on hyvä työkalu esimerkiksi henkilökunnan perehdyttämistä varten.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Omavalvontasuunnitelmassa kuvataan toimintaa, toiminnan riskitekijöitä sekä riskitekijöiden ennaltaehkäisyä, esimerkiksi alla lueteltuja osa-alueita:

Toiminta

- Toiminnan kuvaus ja tilat
 - o Tiloissa tarjottava toiminta/palvelu
 - o Toiminta-ajat
 - o Henkilömäärät
 - o WC- ja vesipisteiden määrät
 - o Siivous- ja pyykkihuolto
 - o Pintojen desinfiointi
- Tilojen terveydelliset olosuhteet
 - o Fysikaaliset, kemialliset ja biologiset olosuhteet

Toiminnan riskitekijät

- Sijainti ja ympäristö
- Toiminnot joihin sisältyy terveysriski
- Herkät väestö- ja riskiryhmät
- Toiminnassa ja tiloissa tapahtuvat muutokset
- Huoneiston korjaustarpeet
- Pintojen ja tilojen helposti puhtaana pidettävyys
- Haittaeläimet

Riskitekijöiden ennaltaehkäisy

- Ajantasainen selvitys rakennuksen kunnosta on tehtynä.
- Ajantasaiset käyttäjäkyselyt (mahdolliset sisäilmastokyselyt)
- Toiminta ja tilojen riittävyys sekä soveltuvuus toimintaan nähden
- Henkilökunnan perehdytys ja ajantasaiset työ- ja toimintaohjeet
- Sidosryhmien välinen yhteistyö ja viestintä
 - Tilojen siisteys, järjestys ja hygieenisuus
 - Siivoussuunnitelma ja toteutumisen seuranta
 - Huoltosuunnitelmat kiinteistöön ja teknisiin laitteisiin liittyen
 - Ilmanvaihtolaitteiden nuohous ja puhdistus
 - Tilojen korjaukset/toimivuus
 - Toiminnassa käytettävien laitteiden toimivuuden seuranta
- Sisäilmaongelmissa toimiminen ja milloin on syytä epäillä sisäilmaongelmaa
- Epidemioihin ja muihin häiriötilanteisiin varautuminen
- Haittaeläimien torjunta

Terveydensuojeluviranomainen voi ohjata toiminnanharjoittajaa omavalvonnan velvoitteesta ja sisällöstä esimerkiksi kirjoittamalla informatiivisen kuvauksen toiminnanharjoittajan terveydensuojelulain mukaan tekemästä ilmoituksesta annettavaan todistukseen (rekisteröintitodistus) ja tarkastuskertomukseen.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Rekisteröintitodistuksessa ja tarkastuskertomuksessa esitettävä teksti voisi olla esimerkiksi:

Terveydensuojelulain 2 §:n mukaan toiminnanharjoittajalla on velvollisuus tunnistaa toimintansa terveysriskit, toimia riskien hallitsemiseksi ja seurata niihin vaikuttavia tekijöitä sekä estää terveyshaittojen syntymistä mahdollisuuksien mukaan. Toiminnan-harjoittajan tulee tulevilla valvontatarkastuksilla esittää, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja toiminnanharjoittaja ja työntekijät ovat ottaneet käyttöön (omavalvonta).

Terveydensuojeluviranomainen valvoo ilmoitusvelvollisten toimintojen terveydellisiin olosuhteisiin vaikuttavia tekijöitä. Viranomainen arvioi omavalvonnan toimivuutta ja miten toiminnanharjoittaja täyttää huolehtimisvelvollisuutensa. Toiminnanharjoittajaa voidaan pyytää esittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja toiminnanharjoittaja on ottanut käyttöönsä.

Dokumentaatio kuuluu omavalvontaan

Omavalvontaa on myös terveydellisiin olosuhteisiin liittyvien ilmoitusten ja toimenpiteiden kirjaaminen ja säilyttäminen. Kirjaaminen on myös omavalvonnan kehittämisen edellytys.

Kun oppilaitoksessa opetuksesta ja päiväkodissa toiminnasta vastaava taho ja sisäilman terveellisyydestä vastaava rakennuksen omistajataho huolehtivat itsenäisesti toiminnasta ongelmatilanteessa ja kirjaavat asian, he toteuttavat tällöin omavalvontatehtäväänsä. Kaikki kouluissa terveellisyteen ja turvallisuuteen liittyvät toimet, esimerkiksi sisäilmaan liittyvä ilmoitus ja sen perusteella tehtävä vian korjaaminen kunnossapidollisin toimin sekä rakennuksen käyttäjille tiedottaminen korjauksen jälkeen, tulee olla dokumentoituna. Dokumentoidut toimet tulee tarvittaessa voida esittää terveydensuojeluviranomaiselle ja sisäilmatyöryhmälle.

Omavalvonnan tarkastamisesta

Terveydensuojelulakiin omavalvontavelvollisuus tuotiin 1.1.2017 voimaan tulleella lainmuutoksella (11.11.2016/942). Tätä ohjetta laadittaessa omavalvonnan käytännöt ovat terveydensuojelussa vasta syntymässä ja niiden valvonta on ohjeistamatta. Omavalvontaa on kuitenkin suositeltavaa alkaa käsittelemään myös tarkastuskertomuksissa. Valvontaseuraamuksissa on kuitenkin syytä pitäytyä toistaiseksi ohjauksessa ja neuvonnassa. Terveydensuojelulaki ei velvoita laatimaan omavalvontasuunnitelmaa. Joissain tapauksissa sellaisesta voi kuitenkin olla hyötyä. Mahdollisen omavalvontasuunnitelman muoto on vapaa.

Omavalvontaa toteuttaa yleensä toiminnanharjoittaja ja koulun tai päiväkodin tapauksessa ensisijainen toiminnanharjoittaja on opetuksen järjestäjä. Tällä taas on vain rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa esimerkiksi kiinteistön huolto-ohjeistusta tai siivoussuunnitelmaa koskeviin seikkoihin, vaikka ne voivatkin olennaisesti vaikuttaa tilojen olosuhteisiin. Terveydensuoje-

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

lussa veloitteet kohdistetaan kulloinkin vastuussa olevaan, joten on luontevaa tarkastella myös omavalvontaa laajemmassa näkökulmassa. Terveysturvallisuudessa omavalvontaveloitteesta määräävä pykäläkin on melko väljästi muotoiltu. Laajaa tulkintaa puoltaa sekin, että useassa tapauksessa sekä opetuksen järjestämisestä, että kiinteistön omistamisesta vastaa lopulta sama taho, kunta. Suunnitelmallisen tarkastuksen puitteissa voidaan siten pyytää isännöitsijää kertomaan kiinteistön huoltotoimien ohjeistamisesta ja tarvittaessa arvioida niiden noudattamista. Kiinteistön omistajan tulisi myös tuntee rakennuksen kunto, joten toimivaan omavalvontaan voidaan ajatella kuuluvan myös riittävän ajantasaiset rakennuksen kuntoa koskevat selvitykset. Näiden puuttuminen voi siten jo itsessään antaa aiheutta suositella toimenpiteitä, vaikkei muita seurauksia olisikaan ehtinyt syntyä.

4. Akuuttivalvonta

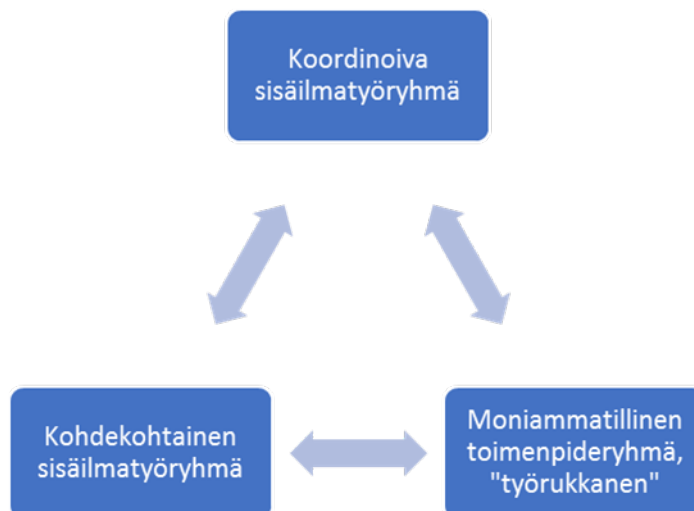
Koulun ja päiväkodin olosuhteisiin liittyvät terveyshaittaepäilyt, tulee selvittää. Saatuaan haittailmoituksen tai muun tiedon epäilystä, tulisi kiinteistön omistajan ryhtyä oma-aloitteisesti selvittämään ongelmaa. Erityisesti vaikeammat ja laajemmat sisäilmaongelmat edellyttävät asian monialaista selvittämistä ja tätä varten kuntiin on perustettu sisäilmatyöryhmiä. Terveysturvallisuusviranomaisen voi toimia sisäilmatyöryhmässä asiantuntijaroolissa antamalla terveydensuojeluun liittyvää ohjausta ja neuvontaa, mutta samalla on huolehdittava viranomaisroolista. Mikäli asian selvittäminen ei sisäilmatyöryhmässä etene terveydensuojelun kannalta riittävästi, on terveydensuojeluviranomaisen otettava asian selvittäminen omaan johtoonsa.

4.1. Sisäilmatyöryhmän toiminta

Sisäilmatyöryhmä on eri toimijoista ja tilan käyttäjien edustajista koostuva työryhmä, jonka tehtävänä on suunnitella ja koordinoita sisäympäristöön liittyvien ongelmien ratkaisuprosessia sekä arvioida selvitysten tuloksia tarvittavine toimenpiteineen. Yleensä sisäilmatyöryhmä suunnittelee ja huolehtii myös prosessin aikana tapahtuvan viestinnän eri osapuolille. Useissa kunnissa ja suurissa organisaatioissa voi olla myös koordinoiva sisäilmatyöryhmä, jolla on yleensä etenkin ohjauksellisia tehtäviä, kuten selvitys- ja viestintäohjeiden laatimista, kouluttamista ja prosessien seuranta. Sisäilmatyöryhmän kannattaa laatia ja ottaa käyttöön sisäilmaongelman ratkaisun toimintamalli. Toimintamalli yhdenmukaistaa ja helpottaa tapausten käsittelyä ja se voi antaa lisätukea esimerkiksi kriisitilanteessa. Prosessia ohjaavan toimintamallin laadinnassa tulisi huomioida myös tilan käyttäjien ja huoltajien näkökulmat ja tarpeet.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Kuva 3. Terveysturvaviranomaisen edustaja voi olla mukana yhdessä tai useammassa eri tyyppisessä ryhmässä.

Pysyvät sisäilmatyöryhmät voivat vaikuttaa ehkäisevästi sisäympäristöongelmiin vaikuttamalla mm. rakennusten kunnossapitoprosesseihin. Ryhmän jäsenet voivat jakaa osaamista ja tehdä yhteistä kehittämistyötä hyvän sisäympäristön ja hyvien toimintatapojen saavuttamiseksi.

Terveysturvaviranomaisen edustajalle tulee tarjota mahdollisuus osallistua koulujen ja päiväkotien sisäilmatyöryhmien kokouksiin. Suurimmissa kaupungeissa terveysturvaviranomainen ei kuitenkaan välttämättä pysty osallistumaan kohdekohtaisten ryhmien kokouksiin, mutta osallistuminen on suositeltavaa, milloin se on mahdollista. Sen sijaan kaikkien kuntien ja kaupunkien koordinoivien sisäilmatyöryhmien kokoonpanoissa terveysturvaviranomaisen on tarpeen olla pysyvänä jäsenenä.

Sisäilmaongelman ratkaiseminen vaatii monialaista yhteistyötä ja terveysturvaviranomaisen on tarpeen hyödyntää sisäilmatyöryhmien toimintaa. Sisäilmatyöryhmässä on mahdollista tehdä sisäilmaongelman käsittelyyn liittyvät tarvittavat ratkaisut yhdessä neuvotellen. Tällöin asia ei tule vireille ja asian käsittely voidaan rinnastaa ohjaukseen ja neuvontaan. Terveysturvaviranomainen toimii sisäilmatyöryhmässä asiantuntijana ja viranomaisena. Kaikille sisäilmatyöryhmän jäsenille täytyy olla selvää, että terveysturvaviranomaisen edustaja ei ole mukana sisäilmatyöryhmässä vain hallintokunnan asiantuntijaedustajana, vaan myös viranomaisena, jolla on terveysturvaviranomaisen mukaiset viranomaisoikeudet ja -velvollisuudet.

Terveysturvaviranomaisen on toiminnassaan pääsääntöisesti vältettävä ajautumasta tilanteeseen, jossa se tosiasiallisesti päätyisi valvomaan itseään. Tämä ei estä ottamasta asioihin kantaa asiantuntijana tai esittämästä näkemyksiä. Terveysturvaviranomainen kuitenkin samalla seuraa sisäilmaongelman hoitamisen etenemistä sisäilmatyöryhmässä ja sillä on velvollisuus tunnistaa, milloin asia ei etene tyydyttävästi (esimerkiksi tarvittaviin selvityksiin tai korjauksiin ei osoiteta riittäviä resursseja tai asiaa ei hoideta riittävän nopeasti). Tällöin tämä tulee selvästi todeta kaikille osapuolille ja kertoa, että terveysturvaviranomainen tulee panemaan

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

asian viran puolesta vireille ja alkaa käyttää toimivaltaansa. Terveysturvansuojeluun liittyviä delegointeja suunniteltaessa olisi kouluja ja päiväkotia koskevat korjausmääräykset jätettävä monijäsenisen toimielimen (esimerkiksi lautakunta) tehtäväksi, jotta ei synny jääviys- tai muita sisäilmaryhmytyöskentelyä heikentäviä ongelmia tai yksittäinen viranhaltija ei joudu yksin ratkaisemaan paineen alaisena koulua tai päiväkotia koskevia hallinnollisia päätöksiä.

Terveysturvansuojeluviranomaista voidaan lähestyä myös suoraan valvontapyyntöillä. Esimerkiksi oppilaiden vanhemmat voivat kysyä neuvoa oireiluun liittyen tai pyytää terveysturvansuojeluviranomaista ryhtymään toimenpiteisiin havaitsemansa epäkohdan vuoksi. Tällöin terveysturvansuojeluviranomainen harkitsee kulloinkin tarpeellisia toimenpiteitä: otetaanko asia viranomaisessa vireille, neuvotaanko yhteydenottajaa esimerkiksi kääntymään oireilun osalta terveydenhuollon puoleen ja viedäänkö yhteydenotto sisäilmatyöryhmään tiedoksi tarvittavia toimenpiteitä varten. Asia tulee vireille silloin, jos asianosainen niin vaatii.

Usein asia vaatii selvittämistä ja joissain kaupungeissa on hyviä kokemuksia muutaman hengen **moniammatillisesta toimenpideryhmästä**, eräänlaisesta ”työrukkasesta”, joka matalalla kynnyksellä jalkautuu yhteydenottojen perusteella selvittämään tehtyä haittailmoitusta ja pystyy tarvittaessa nopeasti puuttumaan ongelmiin. Toimenpideryhmään voivat kuulua terveysturvansuojelun lisäksi edustaja organisaation työsuojelusta ja kiinteistön ylläpidosta vastaavasta toimijasta. Yleensä mukaan kannattaa pyytää kyseisen kohteen isännöitsijä, kiinteistöhoitaja ja toiminnanharjoittajan edustaja kuten rehtori tai päiväkodinjohtaja. Terveysturvansuojeluviranomaisen on tärkeää huolehtia, että terveysturvansuojeluun yhteyttä ottaneelle henkilölle kerrotaan niistä toimenpiteistä, joihin yhteydenotto mahdollisesti johti ja miten asiassa on tarkoitus edetä.

Yhteydenotto voi tulla myös taholta, joka ei ole ensisijaisesti terveysturvansuojeluviranomaisen valvontavelvollisuuden näkökulmasta asianosainen, kuten koulun henkilökunnalta, johon sovelletaan työsuojelulainsäädäntöä. Kyseessä on silloin mahdollisen epäkohdan tiedoksi saattaminen ja tällöinkin terveysturvansuojeluviranomaisella on yleensä velvollisuus ryhtyä kulloinkin tarvittaviin toimenpiteisiin. Tällainen asia tulee vireille viranomaisen omasta aloitteesta, mikäli viranomainen katsoo tiedoksi saannin yhteydessä sen tarpeelliseksi.

Kohdekohtainen sisäilmatyöryhmä

Laajoissa tai vaikeissa ongelmatilanteissa on hyvä perustaa moniammatillinen kohdekohtainen sisäilmatyöryhmä, jossa erityishuomio on kohdetilojen käyttäjien edustuksessa. Kohdekohtaisissa sisäilmatyöryhmissä tilan käyttäjiä kuuleva, osallistava ja hyvästä viestinnästä huolehtiva toimintatapa on tärkeä ja samalla se takaa onnistuneen lopputuloksen. Ryhmän tehtävänä on muodostaa sisäilmaongelman hyvä ratkaisuprosessi. Kohdekohtainen sisäilmatyöryhmä huolehtii prosessin suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta etenemisestä.

Kohdekohtainen sisäilmatyöryhmä tekee yhteistyötä myös rakennuksen korjausten aikana toimivan hankeryhmän kanssa. Tämä on tärkeää, jotta

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

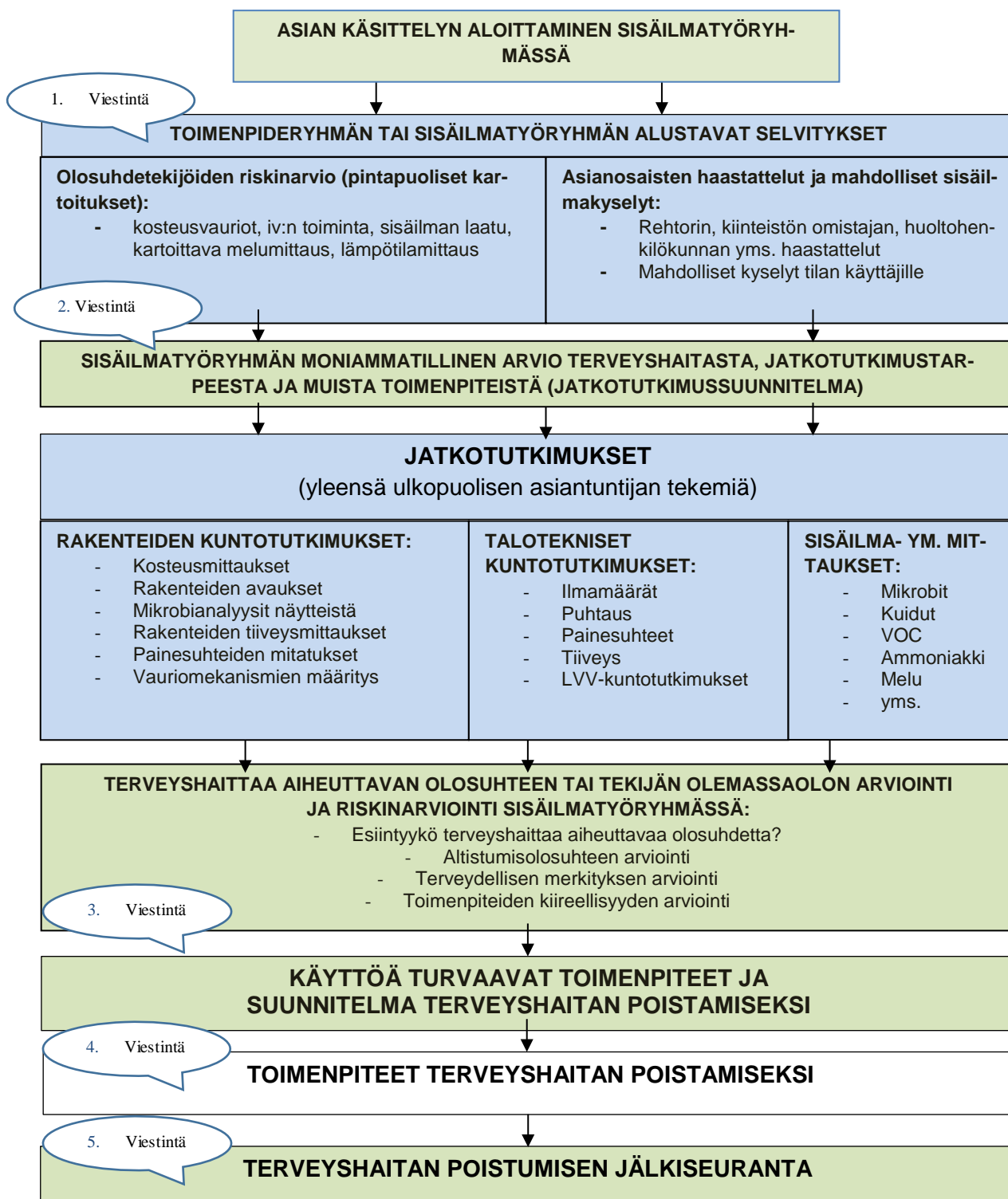
tieto sisäilmaongelmasta ja korjaukselle asetettavista tavoitteista siirtyy korjauksen hankeryhmälle ja tiedot korjauksista päätyvät takaisin sisäilmatyöryhmään, joka vastaa yleensä korjausten jälkeisestä seurannasta.

4.2. Sisäilmaongelman selvittäminen sisäilmatyöryhmässä

Sisäilmaongelmien ehkäisemisessä on oleellista hyvä ja suunnitelmallinen rakennuksen ylläpito ja huolto. Tavanomaiset rakennusten tekniset viat hoidetaan ajoissa normaalina rakennuksen kunnossapitona. Laajempien tai vaikeiden sisäympäristön ongelmatilanteiden selvittely ja ratkaiseminen tulisi hoitaa moniammatillisin neuvotteluin tai sisäilmaryhmätoiminnalla tilannearvion mukaan. Sisäilmaongelmien ratkaisuprosessi kattaa sisäilmaongelmasta ilmoittamisen, alustavat selvitykset ja sen perustella määritellyt lisäselvitykset, ongelman määrittelyn, korjaavat toimenpiteet ja seurannan sekä koko prosessia koskevan viestinnän.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Sisäilmaongelmasta ilmoittaminen

Sisäympäristön koetut ongelmat voivat liittyä moniin tekijöihin, esimerkiksi kosteusvaurioihin, pölyisyyteen tai ilmanvaihdon toimivuuteen. Epäily syntyy usein koetun haitan tai oireilun perusteella.

Ilmoitus sisäilmaongelmaepäilystä voi päätyä ensimmäiseksi eri toimijoille, kuten rehtorille tai päiväkodin johtajalle, terveydensuojeluviranomaiselle, työsuojeluhenkilöstölle, työterveyshuoltoon tai kiinteistön omistajalle. Kouluissa ja päiväkodeissa henkilökuntaa tulisi ohjeistaa siten, että rehtori tai päiväkodin johtaja sekä kiinteistöhoito saavat aina tiedon ongelmasta. Tällöin heillä on mahdollisuus reagoida tilanteeseen välittömästi. Lisäksi sisäilmaongelmaa epäilevä työntekijä voi aina olla yhteydessä myös työterveyshuoltoon tai työsuojeluhenkilöstöön sekä oppilaat ja heidän huoltajansa kouluterveydenhuoltoon tai terveydensuojeluun, etenkin jos esiintyy sisäympäristöön liitettyä oireilua ja terveyshaittaepäilyjä.

Alustavat selvitykset, alustava ongelman määrittely ja mahdolliset korjaavat toimenpiteet

Rakennusteknisistä selvityksistä vastaa rakennuksen teknisestä kunnosta ja ylläpidosta vastaava taho (esim. tilakeskus tai isännöitsijä). On huolehdittava, että kohteen käyttäjiä informoidaan riittävästi ja riittävällä laajuudella tutkimusten aloittamisesta. Sisäilmaongelmaa epäiltäessä on tärkeää selvittää jo alkuvaiheessa, vastaako tilojen nykyinen käyttö suunniteltua käyttötarkoitusta (esim. kellaritila muutettu työtilaksi tai henkilökuormitus lisääntynyt merkittävästi) ja onko mahdolliselle muutoksille olemassa rakennuslupa.

Ongelmatilanteen luonne vaikuttaa siihen, minkälaisia teknisiä selvityksiä tarvitaan. Alustavien selvittelyjen jälkeen tekninen taho tekee alustavan ongelman määrittelyn, kuitenkin tarvittaessa konsultoiden muita toimijatahoja. Jos ongelma on ilmeinen ja korjaavat toimenpiteet helposti toteutettavissa, ne tehdään heti ja ongelman ratkaisusta annetaan palaute esimiehelle ja muille asianosaisille tahoille. Korjaava toimenpide toteutetaan normaalin rakennuksen kunnossapidon mukaisesti. Esimies huolehtii palautteen antamisesta haittailmoituksen tehneelle henkilölle ja tarvittaessa laajemmin tilojen käyttäjille. Tilanteesta suositellaan järjestettävän neuvottelu, mikäli jokin toimijataho on alkuselvittelyistä ja ratkaisusta eri mieltä.

Rakennuksen käyttäjien tilannetta voidaan selvittää myös sisäilmakyselyllä, jolla voidaan arvioida sitä, esiintyykö tiloissa epätavallisen paljon oireilua. Terveystieteiden tehtävänä on tulkita oireiluun liittyvien kyselyjen tulokset.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Esimerkki oppilaiden sisäilmakyselyn käytöstä koulun sisäilmatilanteen kartoituksessa

Sisäilmaongelmatilanteiden ratkaisun lähtökohtana on kattava ja asianmukainen rakennustekninen tutkimus. Laadukas sisäilmakysely on hyvä työkalu tukemaan päätöksentekoa, kun esimerkiksi arvioidaan tarvittavien toimenpiteiden kiireellisyyttä. Sisäilmakysely antaa arvokasta tietoa käyttäjien kokemuksesta koulun sisäilmasta ja kouluviihtyvyydestä sekä mahdollistaa käyttäjien kuulemisen. Kunnat voivat käyttää esimerkiksi THL:n laatimaa kyselyä koulujen sisäilmatilanteen kartoittamisessa ja seurannassa paitsi epäiltäessä sisäilmaongelmaa myös säännöllisesti tehtävien tarkastusten yhteydessä. Toimintatapa, jossa kysely tehdään kunnan kaikkiin kouluihin kerralla, on suositeltava.

Hyvin toteutettu sisäilmakysely antaa vertailukelpoista tietoa oppilaiden kokemasta sisäympäristön laadusta ja tyytyväisyydestä kouluympäristöön sekä koetusta oireilusta ryhmätasolla. Kyselyllä pyritään selvittämään, onko esimerkiksi hengitystieoireilu tai huonoksi koettu sisäilma tavallista yleisempää tietyn koulun oppilaiden joukossa verrattuna oireilun tai olosuhdehaittojen yleiseen tasoon Suomessa. Sisäilmakyselyn tulosten tulkintaa varten tulee olla käytettävissä kattava vertailuaineisto, joka on kerätty vastaavasta väestöryhmästä (esimerkiksi alakouluikäisiltä oppilailta), samalla kyselylomakkeella ja analysoitu samalla tavalla.

Sisäilmakyselyllä ei kuitenkaan voida määrittää, mistä syystä koettu sisäilman laatu tai oireilu poikkeaa tavanomaisesta. Pelkän sisäilmakyselyn tulosten perusteella ei tulekaan asettaa tilojen käytölle rajoituksia. Se voi kuitenkin antaa viitteitä ongelmien syistä ja auttaa rakennusteknisten selvitysten suuntaamisessa. Vaikka kyselyssä ei havaitaisi tavanomaisesta poikkeavaa, se ei poissulje sitä, ettei koulun sisäilmassa ei olisi mitään terveydelle haitallista. Selkeää toimenpidettä jaa raportoiduille olosuhdehaittoille tai oireille ei voida myöskään asettaa, koska olosuhdehaittojen ja oireiden raportointi ei jaa kouluja selkeästi "sairaisiin" ja "terveisiin" kouluihin, vaan koulut muodostavat näiden raportoinnin osalta jatkumon. Nämä kyselyn käyttöä koskevat rajoitteet liittyvät yleisesti kaikkiin käytössä oleviin sisäilmakyselyihin.

Alakoulujen oppilaille kyselyt ovat perinteisesti toteutettu siten, että vanhemmat vastaavat oppilaan puolesta, mikä usein kuitenkin harmillisesti johtaa alhaiseen vastausprosenttiin. Matalasta vastausprosentista seuraa epävarmuutta tulosten tulkintaan. Ongelmaa voidaan välttää toteuttamalla kysely suoraan oppilaille kouluissa. Näyttääkin siltä, että tekemällä kysely suoraan oppilaille voidaan saada kattavampaa ja laadukkaampaa tietoa kuin, että vanhemmat vastaavat kyselyyn oppilaan puolesta.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Sisäilmakyselyn tulokset ovat monitulkintaisia eikä varmaa yhteyttä sisäilmaan voida vetää. Kyselyn vastauksiin, erityisesti oireiden osalta, voivat vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin mahdolliset sisäilman haittatekijät, kuten henkilön ikä, sukupuoli, terveydentila (esim. flunssa-epidemiat, allergiset sairaudet), elintavat, psykososiaaliset tekijät (esim. stressi ja huolestuneisuus), vuodenaika (siitepölykaudet) ja elinympäristö. Tulosten tulkinta on erityisen vaikeaa tilanteissa, joissa vastaajien keskuudessa on suurta huolta kyseisen koulun sisäilman laadusta. Kyselyn tuloksia onkin helppo ylitulkita. Tästä syystä erityisesti raportoidun oireilun tulkinta on haasteellista. Tavanomaisesta poikkeava raportoitu oireilu kuitenkin lisää tutkimus- ja korjaamistoimenpiteiden kiireellisyyttä.

Lisäselvitykset

Ongelmatilanteesta tarvitaan lisäselvityksiä, mikäli ongelman syy ei ole ilmeinen ja se ei selviä jo alustavan kartoituksen yhteydessä tai tarvitaan lisää tietoa esimerkiksi ongelman syystä tai laajuudesta. Lisäselvitystarve tulisi määritellä asiantuntijavetoisesti, mutta eri toimijatahojen kesken neuvotellen. Varsinaiset lisäselvitykset tulisi teettää ulkopuolisella asiantuntijalla, joka täyttää terveydensuojelulain 49 §:n vaatimukset. Näin terveydensuojeluviranomainen voi hyödyntää asiantuntijan tekemiä selvityksiä oman valvonnan tukena. Selvitysten aikana on huolehdittava viestinnästä asiaa hoitavien tahojen välillä (sovittava menettelytavat) sekä tilojen käyttäjien ja tarvittaessa myös tiedotusvälineiden suuntaan. Tässä vaiheessa on myös arvioitava, tulisiko ongelman ratkaisemiseksi perustaa moniammatillinen kohdekohtainen sisäilmatyöryhmä. Sisäilmaryhmätyöskentely on todettu hyväksi toimintatavaksi erityisesti silloin, kun sisäilmaongelmaan (tai sen epäilyyn) liittyy terveyshaittojen mahdollisuus.

Kriteereistä sisäilmatyöryhmän perustamiseksi olisi hyvä sopia etukäteen. Kohdekohtaisen sisäilmatyöryhmän perustaminen on hyödyllistä esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

- Sisäilmakyselyn tai haitta- ja oireilmoitusten tai sairauspoissaolojen perusteella ongelma vaikuttaa laajemmalla rakennukseen liittyvältä ongelmalta.
- Sisäilmahaitan syy ei ole ilmeinen alustavien selvitysten jälkeen; tilanne on epämääräinen ja epäselvä.
- Sisäilmahaitta ei ole korjaantunut kiinteistöhuollon toimenpitein ja seurauksena on pitkittynyt ongelmatilanne.
- Korjaustoimenpiteet aiheuttavat merkittävää häiriötä toiminnalle tai korjausaika on pitkä.
- Tilanne aiheuttaa huolta / jännitteitä ja tilanteesta liikkuu runsaasti huhuja.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

- Sellaisissa peruskorjaushankkeissa, joiden yhtenä keskeisenä lähtökohtana on ollut hankala, tilan käyttäjille runsaasti haittaa ja oireita aiheuttanut sisäilmaongelma.

Ongelman määrittely, riskinarviointi ja tavoitteet toimenpiteille

Lisäselvitysten jälkeen tilanne arvioidaan uudelleen toimijatahojen yhteisessä neuvottelussa tai jo aiemmin perustetussa sisäilmatyöryhmässä. Moniammatillinen ryhmä täydentää ongelman määrittelyä, arvioi sisäilmaongelmaan liittyvän terveystarvian, sopii korjaushankkeen tavoitteet, toimenpiteet ja aikataulun. Ryhmä voi tarvittaessa konsultoida kaupungin koordinoivaa sisäilmatyöryhmää.

Korjaustoimenpiteiden tavoitteiden tulee olla realistisia ja todennettavia (esim. mittauksin tai havainnoinnein). Tavoitteita eli onnistumisen kriteereitä tulisi asettaa kolmesta näkökulmasta:

1. Korjausprosessin toteuttamiseen liittyen, esim. laadunhallinnan sekä kosteuden- ja puhtaudenhallinnan näkökulmasta.
2. Sisäympäristöön liittyen, esim. sisäympäristöön kohdistuvat olosuhdevalitukset vähenevät alle vertailuarvojen ja sisäympäristö täyttää laatuvaatimukset.
3. Tilojen käyttäjien hyvinvointiin liittyen, esim. tilojen käyttäjien keskuuteen levinnyt epätietoisuus tilanteesta vähenee (toimenpiteinä säännöllinen viestintä prosessin aikana) ja sisäilmaan liittyvän oireilun esiintyvyys laskee (verrattuna alkutilanteeseen).

Riskinarvioinnin tulokset vaikuttavat korjaustoimenpiteiden aikataulutukseen siten, että toimenpiteet käynnistetään aiheutuneen terveystarvian perusteella hyväksyttävässä aikataulussa. Riskin ollessa sietämätön, on toimenpiteet riskin pienentämiseksi aloitettava välittömästi (tarvittaessa käyttökielto). Vähäisemmän riskin pienentämiseksi toimenpiteet voidaan toteuttaa suunnitellummin väljemmässä aikataulussa. Tilan käyttäjien oireilu lisää toimenpiteiden kiireellisyyttä. Ongelman määrittelystä, riskinarvioinnista, korjausten tavoitteista ja sisällöstä tulee tehdä moniammatillisesti kirjallinen yhteenveto ja informoida tilojen käyttäjiä. Vuorovaikutteinen viestintä tilojen käyttäjien ja asiaa hoitavien tahojen kesken on tarpeellista erityisesti vaikeissa tai huolta herättävissä sisäympäristöongelmissa.

Riskinarvioinnin perusteella tilan käyttö tarvittaessa lopetetaan terveydellisin perustein terveyden-suojelulain 27 §:n mukaisesti. Jos tilan käytön lopettamista ei kuitenkaan nähdä moniammatillisen arvioinnin perusteella aiheelliseksi, ei se ole kuitenkaan este järjestää pahimmin oireilevien oppilaiden opetusta väistötiloissa.

Jos esimerkiksi vanhemmat ovat erimielisiä tilojen käyttöä koskevasta ratkaisusta, terveydensuojeluun liittyvässä kysymyksessä, he voivat panna asian vireille terveydensuojeluviranomaisessa ja tarvittaessa lopulta pyytää valituskelpoisen päätöksen.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Korjaustoimenpiteet terveystaitan poistamiseksi

Rakennuksessa esiintyvä rakennustekninen vika tai vaurio ei tarkoita automaattisesti terveystaitesta korjaustarvetta, mutta korjauksiin ryhdyttäessä on hyvä pyrkiä korjaamaan kerralla kaikki viat ja vauriot. Korjauksen kokonaisuuden hahmottaminen moniammatillisesti sisäilmatyöryhmässä on tärkeää. Usein tarvitaan samanaikaisesti korjauksia moneen eri sisäympäristökategoriaan (esim. ilmanvaihto ja kosteusvauriot). Korjausvaihtoehtoja voi olla useita, jolloin sisäilmatyöryhmän tulee päästä yksimielisyyteen valitusta korjaustavasta. Korjaustoimenpiteet tulee suunnitella huolellisesti ja ammattitaitoisesti. Korjaustoimenpiteiden aikana on huolehdittava valvonnasta, dokumentoinnista ja yhteyshenkilöiden hyvästä tiedottamisesta.

Korjauksen on perustuttava asiantunteviin suunnitelmiin ja ohjeisiin, joiden noudattamista myös valvotaan. Jos korjaustyön aikana havaitaan uusia tai odotettua laajempia vaurioita, tulee korjaussuunnitelmia täydentää. Hyviä kokemuksia on saatu siitä, että rakennuksen kuntotutkimuksen tehnyt asiantuntija on mukana varmistamassa korjauksen laatua.

Irtaimiston puhdistus on korjaushankkeen tärkeä osa, joka on tarpeen toteuttaa hyvin esimerkiksi TTL:n ohjeen mukaisesti (Ohje siivoukseen ja irtaimiston puhdistukseen kosteus- ja homevauriokorjauksen jälkeen. Työterveyslaitos ja Kosteus- ja hometalkoot. 2015).

Sisäilmaongelmissa on parasta ottaa tavoitteeksi ongelmien ja niiden syiden korjaaminen kerralla kuntoon, sillä osittaiskorjauksista on runsaasti huonoja kokemuksia. Ensisijainen korjaustapa on vaurioiden korjaaminen ja epäpuhtauslähteiden poistaminen. Korjaustoimenpiteiden yhteydessä rakenteiden ilmatiivyyden parantaminen on myös aina suositeltavaa. Joissain tilanteissa voi olla tarpeen toteuttaa myös sellaisia tiivistyskorjauksia, joissa ei voida poistaa epäpuhtauslähdettä, mutta epäpuhtauksien kulkeutuminen sisäilmaan estetään. Niiden käyttö ei ole ensisijainen korjaustapa ja kyseinen menettely edellyttää aina tutkimuksia, suunnittelua, korjauksen valvontaa ja seurantaa. Usein tiivistämiseen on yhdistettävä muita rakenteiden korjaustoimenpiteitä (esimerkiksi ilmanvaihdon tasapainotus).

Joissain tapauksissa on tarve hakea tilojen käytölle tilapäistä jatkoaikaa, jolloin on asian kokonaisuus huomioiden mahdollista tehdä tilapäisiä turvaavia toimenpiteitä. Käytön jatkuessa tilapäisin toimenpitein, on käyttäjien olosuhteita seurattava aktiivisesti ja suunnitelmallisesti. Tilapäisten toimenpiteiden aikataulu tulisi määrittellä sitovasti etukäteen, jotta järjestely ei johda tilapäisyyden pitkittymiseen.

Sisäilmaongelman hallintaan saamisessa on onnistuttava ainakin kolmessa osakokonaisuudessa: itse rakennuksen kuntoa ja sisäilman laatua koskevissa tavoitteissa, ihmisten hyvinvointiin liittyvissä tavoitteissa ja prosessin hyvää hoitoa koskevissa tavoitteissa. Sisäilmakohteen korjauskentämisessä kannattaa yleisesti pyrkiä tavanomaista korkeampaan sisäympäristön vaatimustasoon ja minimoida toteutukseen liittyvät riskit. Etenkin kriisiytyneessä kohteessa voi olla tärkeää tähdätä normaalia parempiin olosuhteiden tavoitearvoihin. Onnistuneessa korjaushankkeessa

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

korjataan rakennuksen lisäksi rakennuksen käyttäjien ja heidän läheistensä luottamus olosuhteiden terveellisyyteen ja poistetaan terveyshaittaan liittyvä huoli.

Seuranta

On saatu hyviä kokemuksia siitä, että sama asiantuntija vastaa sisäilmaongelman kohteen selvityksistä alkuvaiheesta aina korjausten jälkeiseen seurantaan saakka. Tärkeä osa korjausten onnistumisen seurannassa on korjausrakennustyön valvonta ja dokumentointi asiakirjoihin, joista voidaan todentaa esimerkiksi vaurioituneiden materiaalien poistaminen ja muut terveyshaitan poistamiseen liittyvät toimenpiteet.

Asiantuntija voi yhdessä sisäilmatyöryhmän kanssa laatia jälkiseuranta-suunnitelman, joka tukee korjauksen onnistumisen varmistamista. Jälkiseuranta on tärkeää myös rakennuksen käyttäjien näkökulmasta. Jälkiseurantaan vaikuttavat olennaisesti ongelmien syyt ja valitut korjausratkaisut. Usein käytettyjä menetelmiä ovat oire- ja sisäilmakyselyt sekä suuntaa antavat sisäilmamittaukset (esimerkiksi VOC-mittaus). Nämä kannattaa tehdä riittävän pitkän ajan päästä korjausten jälkeen (esimerkiksi vasta kuuden kuukauden päästä korjauksesta), jotta uusien tilojen, materiaalien ja irtaimiston välittömät vaikutukset eivät johda vääriin johtopäätöksiin korjauksen onnistumisesta. Korjauksessa käytettyjen uusien materiaalien emissiot voivat vaikuttaa merkittävästi sisäilman laatuun tai ihmisten kokemiin oireisiin. Tämän vuoksi korjausten jälkeen tulisi tilan ilmanvaihtoa käyttää normaalia suuremmalla teholla ja tiloissa tulisi harjoittaa tehostetua siivousta. Lisäksi eniten oireilevat tulisi siirtää takaisin remontoituihin tiloihin vasta viimeisenä.

Vaikka terveyshaittaa aiheuttava olosuhde olisi saatu poistettua, rakennuksen käyttäjien oireilun poistumisessa on yksilöllisiä eroja. Tällaisten yksittäisten oireilevien henkilöiden tilanteen käsittely edellyttää etenkin opeuksen järjestäjän hyvää yhteistyötä terveydenhuollon kanssa. Näissä tilanteissa terveydensuojeluviranomaisen mahdollisuudet vaikuttaa oireiluun ovat rajalliset.

Sisäilmaongelman ratkaisuprosessin seurannasta tulisi sopia (toimintatavat, vastuut ja roolit) jo mahdollisimman varhaisessa prosessin vaiheessa. Lähtökohtaisesti korjaustoimenpiteissä on poistettu sisäilmahaittaa aiheuttava tekijä. Tämän vuoksi sisäilmamittausten tarve tulee huolellisesti arvioida tapauskohtaisesti, sillä niihin liittyy merkittävää epävarmuutta.

Usein korjausten onnistuminen voidaan arvioida riittävän hyvin seuraavasti: katselmoimalla tilat ja pyytämällä arvio tilojen käyttäjiltä sisäympäristöstä (kysely tai haastattelu), tarvittaessa toteuttamalla sisäilmakysely sisäilmaan liitettyistä oireista ja koetuista olosuhdehaitoista sekä tarvittaessa arvioimalla korjausprosessi. Sisäilmakyselyn tulokset saadaan parhaiten hyödynnettyä, jos kysely on tehty myös ennen korjaustoimenpiteitä. Kyselyjen ajankohdassa kannattaa ottaa huomioon flunssaepidemia- ja siitepölykaudet. Sisäilmaseurantamittauksia suositellaan tehtäväksi aikaisintaan 3-6 kk kuluttua korjausten jälkeisestä siivouksesta (olosuhteet normalisoituvat, huomioitava myös vuodenaika), mikäli niihin on tarvetta.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

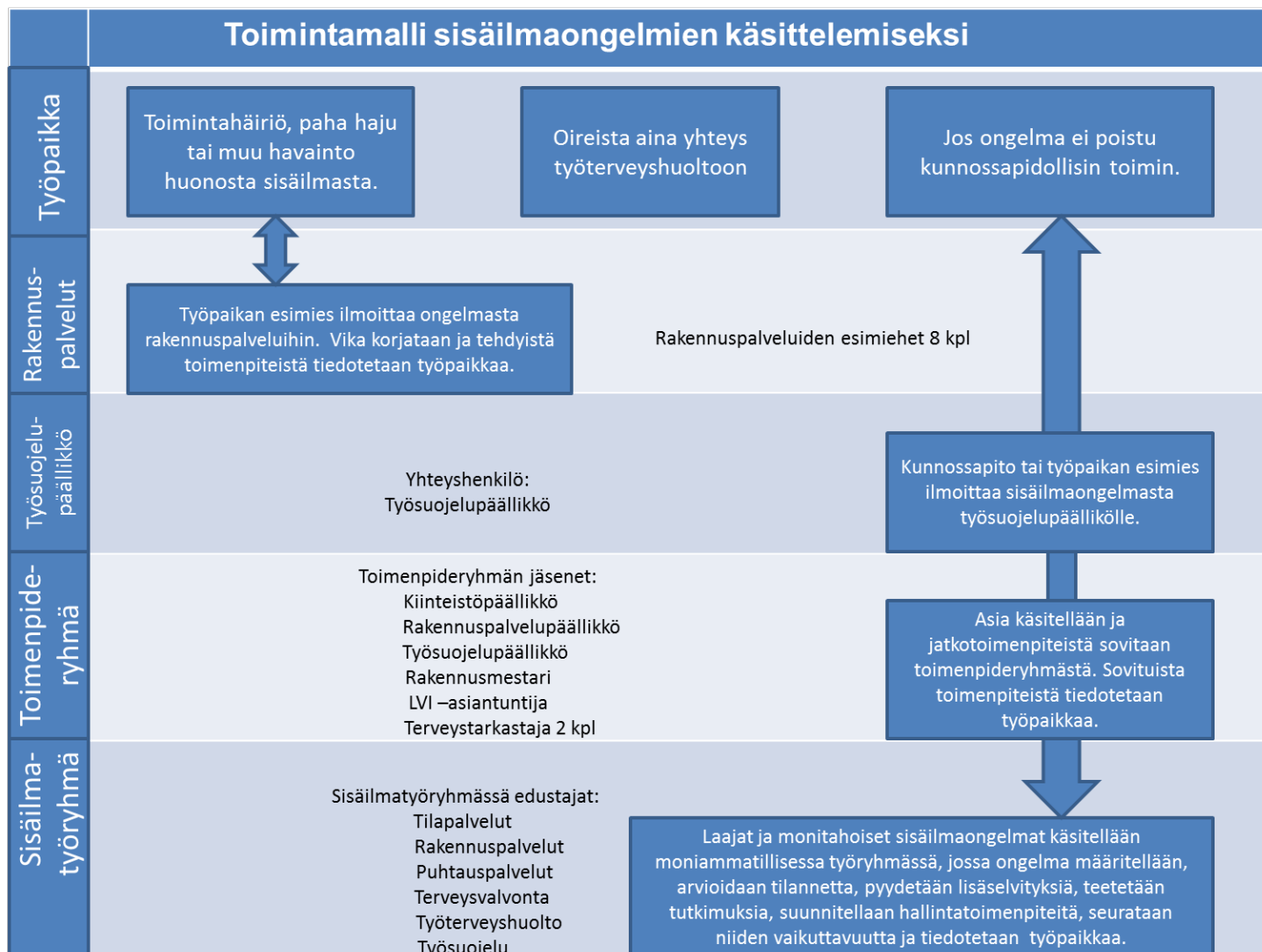
Hyvänä käytäntönä pidetään sisäilmatyöryhmien perustamista kuntiin. Sisäilmatyöryhmässä on oltava riittävät toimintavaltuudet ongelmien selvittämiseksi, rajaamiseksi ja poistamiseksi.

Sisäilmaongelman määrittelystä, riskinarvioinnista, korjausten tavoitteista ja sisällöstä tulee tehdä moniammatillisesti kirjallinen yhteenveto ja informoida tilojen käyttäjiä.

Esimerkki erään kunnan toimintamallista sisäilmaongelmien käsittelemiseksi.

Sisäilma-asiat tulevat esiin yleensä näkyvinä vauriojälkinä, pahana hajuna tai muuna olosuhdehaittana tai rakennuksen käyttäjillä esiintyvinä oireina. Sisäilmaongelmien käsittelemisessä noudatetaan seuraavaa toimintamallia, joka on esitetty prosessikaaviossa.

- Työpaikan esimies ilmoittaa ongelmasta rakennuspalveluihin. Mahdollinen vika korjataan ja tehdyistä toimenpiteistä tiedotetaan työpaikkaa.
- Oireista tulee aina olla yhteydessä työterveyshuoltoon. Oppilaiden osalta sisäilmaepäilyyn liittyvistä oireista tulee olla yhteydessä rehtoriin, kouluterveyshuoltoon ja terveysvalvontaan. Päiväkotien osalta lasten vanhempia pyydetään olemaan yhteydessä päiväkodin johtajaan ja terveysvalvontaan.
- Jos ongelma ei poistu kunnossapidollisin toimenpitein, työpaikan esimies ilmoittaa sisäilmaongelmasta työsuojeluun (työsuojelupäällikkö).
- Asia käsitellään ensimmäiseksi tilaliikelaitoksen alaisuudessa toimivassa toimenpideryhmässä, johon kuuluvat kiinteistöpäällikkö, rakennuspalvelupäällikkö, rakennusmestari, terveystarkastaja ja työsuojelupäällikkö, LVI-asiantuntija. Työryhmä koontuu tarpeen mukaan. Sovituista toimenpiteistä tiedotetaan työpaikkaa.
- Laajat ja monitahoiset sisäilmaongelmat käsitellään moniammatillisessa sisäilmatyöryhmässä, jossa ongelma määritellään, arvioidaan tilannetta, pyydetään lisäselvityksiä, teetetään tutkimuksia, suunnitellaan hallintatoimenpiteitä, seurataan niiden vaikuttavuutta ja tiedotetaan työpaikkaa. Sisäilmatyöryhmässä ovat edustettuina tilapalvelut, kiinteistöpalvelut, terveysvalvonta, työterveyshuolto, kouluterveydenhuolto, työsuojelu.

Prosessikaavio 1. Erään kunnan toimintamalli sisäilmaongelmien käsittelemiseksi

4.3. Terveyshaittaepäilyn selvittäminen terveydensuojeluviranomaisessa

Terveyshaittaepäilyjen selvittäminen sisäilmatyöryhmän yhteistyönä on tyypillisin ja suositeltavin tapa asian käsittelyyn. Aina asian käsittely ei kuitenkaan onnistu sisäilmatyöryhmätyöskentelynä terveydensuojelun kannalta riittävästi tai esimerkiksi sisäilmatyöryhmää ei ole ylipäätään perustettu. Tällaisissa tilanteissa terveydensuojeluviranomaisen on otettava asian vetovastuu itselle ja asian käsittelyssä siirrytään ns. viranomaisveitoseen prosessiin, jossa terveydensuojeluviranomainen määrää asian käsittelystä.

Yleensä terveyshaittaepäily tulee terveydensuojeluviranomaisessa vireille joko suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä tai valitusten kautta esim. lasten kokemien oireiden tai lisääntyneen sairastelun ja vanhempien yh-

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

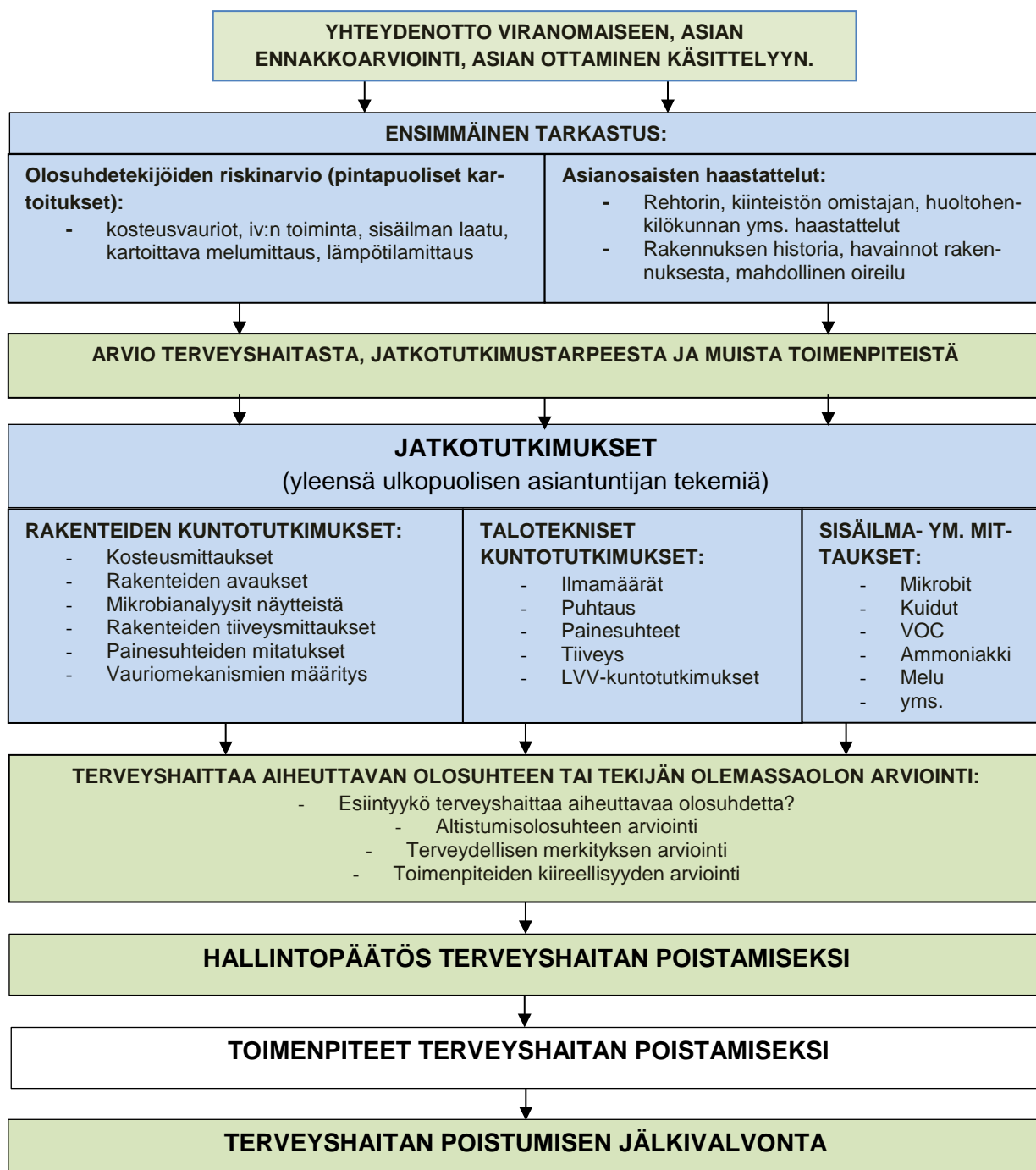
teydenottojen perusteella. Terveysturvaviranomaisella on lain perusteella vastuu terveyshaitan huolellisesta selvittämisestä. Mikäli ongelman poistamiseksi tarvitaan terveysturvaviranomaisten antamia määräyksiä, niiden tulisi perustua viranomaisen tekemään tarkastukseen sekä riittäviin ja luotettaviin mittauksiin, näytteisiin, tutkimuksiin, selvityksiin tai havaintoihin. Ongelmia on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Koulujen ja päiväkotien terveyshaitan selvittämisprosessi on hyvin samankaltainen kuin asunnoissa. Erona asuntoihin, koulujen ja päiväkotien sisäilmaongelmat ovat usein haastavampia ja osapuolia on yleensä enemmän kuin asunnoissa: asianosaisia ovat mm.: kiinteistön omistaja, koulun rehtori tai päiväkodin johtaja, lasten vanhemmat tai täysi-ikäinen opiskelija. Nämä vaikuttavat sekä rakennusta tutkivien asiantuntijoiden osaamisvaatimukseen että viestinnällisiin kysymyksiin. Terveysturvaviranomaisen selvittämisessä tulisi edetä samalla periaatteella kuin sisäilmatyöryhmätoiminnassa ja viranomaisen antamissa velvoitteissa tulisikin tähdätä siihen, että asian käsittely etenisi toivotulla tavalla sisäilmatyöryhmässä.

Valviran ohje asunnon terveyshaitan selvittämisprosessiin löytyy linkistä http://www.valvira.fi/documents/14444/261239/Ohje_asunnon_terveyshaitan_selvittamisprosessiin.pdf/3dcb1340-e769-f45a-6d8c-2087e7690a2d

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Mikäli kunnan terveydensuojeluviranomainen toteaa tarkastusten, selvitysten ja tutkimusten perusteella, että sisäympäristön olosuhteet ovat sellaiset, että terveystahaitta voi syntyä, voi viranomainen velvoittaa sen, jonka vastuulla haitta on, ryhtymään viipymättä toimenpiteisiin terveystahaitan ja siihen johtaneiden tekijöiden selvittämiseksi, poistamiseksi tai rajoittamiseksi. Terveydensuojeluviranomainen mm. arvioi tekemänsä tarkastuksen perusteella jatkotutkimustarpeen ja voi tarvittaessa antaa terveystahaitan selvittämiseksi määräyksen tutkimusten suorittamisesta. Tarvittavat tutkimukset tulee yksilöidä siten, että toimenpiteet ovat oikeassa suhteessa ja riittävän tehokkaita haitan selvittämiseksi. Jatkotutkimukset on syytä teettää ulkopuolisen asiantuntijan tai asiantuntijaryhmän toimesta, mutta viranhaltija voi myös itse suorittaa yksinkertaisia selvityksiä. Tutkimusten tekijällä on oltava terveydensuojelulain tarkoittama (49 d §:n 1 mom. ja asu- ja terveysasetus 29 §) riittävä pätevyys tutkimusten tekemiseen ja tutkimukset on tehtävä luotettavasti tarkoituksenmukaisilla tutkimusmenetelmillä, jotta tutkimustuloksia voidaan käyttää terveystahaitan arviointiin.

Terveystahaitan selvittämiseksi rakennus tulisi tutkia aina mahdollisimman kokonaisvaltaisesti huomioiden kuitenkin toimenpiteiden laajuuden tarve suhteessa tavoitteisiin. Pintoja rikkomattomilla selvityksillä ja aistinvaraisilla havainnoilla ei voida tehdä kaikissa tapauksissa luotettavia johtopäätöksiä terveystahaitasta, vaan piilovaurioiden selvittäminen edellyttää yleensä rakenteiden kuntotutkimustoimenpiteitä. Rakennus tulisi tutkia kokonaisuutena. Rajallinen ongelma ei kuitenkaan välttämättä vaikuta koko rakennukseen ja tällöin toimenpiteet voidaan rajoittaa vain niihin tiloihin, joita ongelma koskee. Terveystahaitan merkityksen ja toimenpiteiden kiireellisyyden arvioinnin tulee perustua kokonaisvaltaiseen altistumisen arviointiin. Altistumisen arvioinnissa huomioidaan paitsi altistumisen voimakkuus ja todennäköisyys myös altistumisen kesto ja toistuvuus (eli kuinka kauan ja miten usein tilassa ollaan).

Vaikka asian käsittely olisi terveydensuojeluviranomaisella vireillä, on terveystahaitan merkityksen ja kiireellisyyden arviointi hyvä tehdä asiantuntijaryhmässä, joka tuntee hyvin rakennuksen altistumisolosuhteet, rakennuksen käyttötarkoituksen ja -asteen sekä käyttäjien terveystahaitan riskit. Tämä voi olla esimerkiksi kuntotutkijan, terveystarkastajan ja työterveyslääkärin muodostama työryhmä. Samoin päätökset rakennukselle tehtävistä toimenpiteistä olisi suositeltavaa tehdä useamman tahon yhteistyönä niin, että asiantuntijat, jotka ovat perehtyneet rakennuksen altistumisolosuhteisiin ja käyttäjien terveystahaitaan, ovat esittelemässä rakennuksen terveystahaitan vaikutuksia seikkoja. Rakennuksen kuntotutkimukset ovat tärkeä osa altistumisen arviointia ja niistä laaditut raportit ovat usein käyttökelpoisia terveystahaitan merkityksen arvioinnissa.

Korjaustoimenpidevelvoitteissa terveydensuojeluviranomaisen tulee pitää toimivaltansa puitteissa vain terveystahaitan poistamiseksi tarvittavissa toimenpiteissä.

Terveydensuojeluviranomaisen tulisi rakennusteknisissä kysymyksissä olla tarvittaessa yhteydessä rakennusvalvontaan tai ulkopuoliseen asiantuntijaan. Lisäksi viranomainen voisi tarvittaessa ohjata sen, jonka vastuulla terveystahaitan poistaminen tai rajoittaminen on, yhteistoimintaan rakennusvalvontaviranomaisen kanssa mm. rakennuslupaharkintaa varten.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Terveysuojeluviranomainen voi myös rajoittaa terveysuojelulain 27 §:n nojalla tilan käyttöä tilanteissa, joissa terveyshaitta on ilmeinen ja on syytä epäillä sen aiheuttavan välitöntä vaaraa tai haittaa ei voida korjata tai jos terveysuojeluviranomaisen määräystä haitan poistamiseksi ei ole noudatettu.

Tarkastuksesta tulee laatia tarkastuskertomus, joka lähetetään tarkastuskohteelle sekä muille asianosaisille. Esimerkiksi sisäilmatyöryhmän muis-tio ei korvaa tarkastuskertomusta. Suunnitelmallisen ja akuuttivalvonnan tarkastuksen lähtökohta eroaa toistaan. Muuten tarkastuskertomukset noudattavat samanlaista rakennetta. Tarkastuskertomuksen tulisi pää-sääntöisesti sisältää ainakin seuraavat asiat siten kuin ne soveltuvat tar-kastukseen.

- asian taustan lyhyt kuvaus ja keskeiset yhteydenotot tai vähin-tään tarkastukseen johtanut seikka, tieto tai yhteydenotto päivä-määrineen
- tarkastuksen aika ja paikka sekä läsnäolijat
- tarkastuksen aihe ja laajuus/rajaaminen
- tarkastuksen kulku yleispiirteittäin, tarkastetut tilat on hyvä yksi-löidä tarkastuskertomukseen
- havainnot ja mahdolliset mittaukset kunkin tarkastetun tilan yh-teydessä esitettynä
- käytetty laitteisto ja kalibroititiedot
- mittausasetukset
- tulosten tulkinta ja epävarmuustarkastelu
- johtopäätökset tarkastuksesta perusteluineen
- tarkastuksella sovitut asiat ja esitetyt huomiot
- annettava neuvot, ohjeet, ja/tai
- annettava toimenpidekehotos ja määräaika
- sovelletut oikeus- ja viranomaisohjeet
- allekirjoitus ja yhteystiedot
- liitetiedot
- jakelutiedot

Lisäksi tarvittaessa seuraavat tiedot, mikäli soveltuvat.

- perustiedot rakennuksesta
- tarkemmat taustatiedot mahdollisista asiaan liittyvistä aiemmista tapahtumista, vaurioista ja muista seikoista kuten havainnoista (tarvittaessa)
- tiedot dokumentoinnista (tarvittaessa)
- ulko- ja sisäolosuhteet
- tiedot mahdollisista näytteistä ja näytteenotosta
- näytteiden toimittaminen laboratorioon
- analyysoivan laboratorion tiedot ja hyväksyminen
- tiedot mahdollisesta maksutaksan mukaisesta maksusta ja mak-superusteista

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

5. Eräitä sisäilmaongelmiin liittyviä erityiskysymyksiä

Sisäilmaongelmiin liittyy eräitä erityiskysymyksiä, joissa terveydensuojeluviranomaisen kannanotoilla on merkitystä. Seuraavissa kappaleissa on muutamia yleisimpiä kysymyksiä, joihin liittyy myös terveydensuojeluun liittyviä näkökulmia.

Käyttöä turvaavat toimenpiteet

Käyttöä turvaavilla toimenpiteillä voidaan rajoittaa tilapäisesti terveystilaa aiheuttavia olosuhteita. Niitä ei ole tarkoitettu varsinaiseksi korjaukseksi, vaan käytettäväksi sen aikaa, ennen kuin esimerkiksi korvaavien väistötilat löytyvät ja varsinaiset korjaukset käynnistyvät. Käyttöä turvaavien toimenpiteiden käyttö edellyttää aina myös tilan käyttäjien tilanteen seuranta ja valmiutta korjaaviin toimenpiteisiin, jos tilanne niin vaatii.

Ilmanpuhdistimet

Ilmanpuhdistimilla voidaan vähentää ilmassa esiintyviä epäpuhtauspitoisuuksia. Ilmanpuhdistimien tarve on kuitenkin arvioitava tapauskohtaisesti ja ennen ilmanpuhdistimien käyttöönottoa tulee arvioida myös muiden epäpuhtauksien pitoisuuksia alentavien toimenpiteiden toteuttamista. Käytön tarve tulisi aina määritellä tutkimuksin ja arvioiden, tapahtuuko altistumista, jota ilmanpuhdistimilla voidaan vähentää.

Ilmanpuhdistimia voidaan käyttää pääasiassa väliaikaisesti esimerkiksi korjauksista odottaessa tai sen aikana suojaamaan viereisiä tiloja tai korjauksen jälkeen olosuhteiden tasaantumista odottaessa. Ilmanpuhdistimiset voivat myös auttaa esimerkiksi herkistynyttä palaamaan korjattuihin tiloihin. Puhdistimet voivat myös vähentää tiloissa esiintyvää hajukuormaa. Ilmanpuhdistimia ei tule kuitenkaan käyttää korjausten välttämiseksi tai korvaamaan puutteellista siivousta tai ilmanvaihtoa.

Biosidien ja otsonin käyttö

Biosidejä ml. otsonointi voi käyttää poikkeustapauksissa esim. viemäriverkoston puhdistamisessa hajun poistoon ja taudinaiheuttajien tuhoamiseen. Biosidejä käytettäessä tulee noudattaa tarkoin valmistajien antamia ohjeita niin käyttötavan, työturvallisuuden kuin myös varoajien suhteen. Varovaisuusperiaatteen mukaisesti varoajaksi suositellaan kaikkia biosidejä käytettäessä vähintään 24 tuntia ja otsonoinnille mielellään 48 tuntia. Varoajika voi olla myös tätä pidempi, jos valmisteen käyttöohje sitä edellyttää.

Biosidejä ei tule käyttää korjausten välttämiseksi, homesiivouksen tehokkeeksi eikä ennaltaehkäisyyn ”varmuuden vuoksi”.

Tiivistyskorjaukset

Ensisijainen korjaustapa tulisi olla epäpuhtauslähteiden poistaminen ja vaurioiden korjaaminen. Tiivistyskorjauksia on hyvä tehdä usein muun korjauksen yhteydessä (esimerkiksi lämmöneristeen uusimisen jälkeen) vähentämään rakenneliitosten kautta tapahtuvia ilmapuotoja sisäilmaan. Käyttöä turvaavana toimenpiteenä se on kuitenkin tarkoitettu väliaikaiseksi

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

toimenpiteeksi kosteus- ja mikrobivaurioituneiden rakennusten rakenteiden ilmatiiviyden parantamiseksi. Sen ensisijaisena tavoitteena on estää hallitsemattomat ilmavirtaukset ja niiden mukana kulkeutuvien epäpuhtauksien pääsy rakenteista sisäilmaan, eli vähentää käyttäjien haitallista altistumista.

Jos tiivistyskorjaukseen päädytään, on varmistettava, että kaikki ilmavuotokohdat on huolellisesti kartoitettu ja niiden tiivistäminen on mahdollista. Mikäli rakenteeseen jää tiivistämättömiä kohtia, joiden kautta epäpuhtaudet voivat edelleen kulkeutua rakenteista sisäilmaan, tiivistyskorjauksella ei saavuteta toivottua lopputulosta. Lisäksi on huomioitava tiivistyskorjauksen elinkaari, materiaalit ja rakenneratkaisut, johon tiivistäminen soveltuu sekä tunnettava korjausten vaikutukset rakenteen kosteustekniseen toimivuuteen. Koneellisen tulo- ja poistoilmanvaihtojärjestelmän säädöt on aina tarkistettava tiivistämisen jälkeen.

Alipaineistus

Paine-eron aiheuttamia epäpuhtauksien virtauksia hallitaan lähtökohtaisesti alipaineistamalla epäpuhtauslähteen sisältävä rakenne tai tila, jolloin ilmavirta suuntautuu sisätiloista rakenteeseen päin. Rakenteiden alipaineistusta voidaan käyttää esimerkiksi alapohjissa, maanvastaisissa seinissä, alapohjan alapuolisissa tekniikkatunneleissa ja -kanaaleissa sekä välipohjissa. Alipaineistuksen yhteydessä on aina tarkasteltava vaikutuksia myös muihin rakenteisiin ja niiden rakennusfysikaaliseen toimintaan riittävässä laajuudessa ja ilmanvaihdon eri käyttötilanteissa. Mikäli rakennuksen painesuhteet vaihtelevat paljon, riskinä on, että alipaineistus ei riitä ehkäisemään epäpuhtauksien kulkeutumista sisätiloihin.

Ylipaineistus

Ilmavirtauksien suunta epäpuhtauslähteitä päin voidaan toteuttaa myös ylipaineistamalla puhtaat sisätilat. Ylipaineistuksen periaate sisäilman epäpuhtauspitoisuuksien vähentämiseksi on siis sama kuin alipaineistuksella. Sisätilojen ylipaineistusta ei kuitenkaan Suomen ilmasto-olosuhteissa suositella muuten kuin lyhytaikaisena toimenpiteenä, sillä mahdollista haitallista kosteusrasitusta rakenteille halutaan välttää. Ylipaineistus voi olla käyttökelpoinen menetelmä käyttöikänsä päässä olevissa rakennuksissa, joissa muilla toimenpiteillä ei ole päästy haluttuun lopputulokseen ja epäpuhtauslähde on osittain tuntematon. Lisäksi se soveltuu väliaikaisena ratkaisuna varsinaisia korjaustoimenpiteitä odottaessa rakennuksiin, joissa ei ole sisätiloissa merkittävää kosteustuottoa kuten koulu- ja päiväkotirakennuksissa.

6. Viestintä

Sisäilmaongelmat ovat usein monimuotoisia ja haastavia. Keskeinen osa ongelman ratkaisuprosessia on myös säännöllinen ja vuorovaikutteinen viestintä, johon myös terveydensuojelun tulee aktiivisesti osallistua. Viestinnälliset taidot ovat siten tärkeitä myös viranomaiselle.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Sisäilmaongelmiin liittyvässä viestinnässä ei ole kysymys pelkästä tiedon välittämisestä vaan vastavuoroisesta riskiin liittyvien tietojen, näkemysten ja kokemusten vaihtamista, jossa kaikki osapuolet voivat saada äänensä kuuluviin ja myös tuntea tulevansa kuulluiksi. Tiedotteilla voidaan välittää tietoa niistä asioista, joissa ei ole suurta tarvetta vuoropuhelulle, mutta tiedotustilaisuudet ovat välttämättömiä silloin, kun tilan käyttäjille on tarpeen varata mahdollisuus käydä keskustelua asiantuntijoiden kanssa ja esittää kysymyksiä. Riskiviestinnän tavoitteena on auttaa tilan käyttäjiä ymmärtämään ongelmatilannetta, siihen mahdollisesti liittyvää terveystilannetta sekä toimenpiteitä riskien hallitsemiseksi.

Riskiviestinnän yksi keskeinen tavoite on myös luottamuksen rakentaminen ja ylläpitäminen tilan käyttäjien ja ongelmatilannetta hoitavien välillä. Luottamus ongelmaa hoitavaan tahoihin on yhteydessä myös pienempään koettuun riskiin ja vähäisempään huoleen. Mitä heikompi luottamus, sitä suuremmaksi riski koetaan ja vastaavasti mitä vakaampi luottamus, sitä pienempi on koettu riski. Vaikka viestinnällä on suuri merkitys luottamuksen syntymisessä, on hyvä muistaa, että luottamuksen ilmapiiiriä ovat ensisijaisesti luomassa hyvä prosessin hoito ja hallinta kokonaisuudessaan. Jos teot kertovat toista, sanoihin ei enää luoteta.

Sisäilmaan liittyvät ongelmat herättävät tilan käyttäjien keskuudessa huolta terveydestä, ahdistuneisuutta ja vihamielisyyttäkin. Voimakkaasti tunnevaltaisessa tilanteessa viestit menevät huonosti perille. Myös tieteelliseen ja tekniseen tietoon liittyvät epävarmuustekijät vaikeuttavat viestintää. Koettujen haittojen ja oireilun syyt eivät aina ole selviä ja asiantuntijatkin voivat olla keskenään erimielisiä riskin suuruudesta. Ihmisten on usein vaikea hahmottaa lausuntoja, joissa puhutaan todennäköisyyksistä ja niiden sijaan toivotaan selviä ”tosiasioita”. Myös viestivän ihmisen tai organisaation aiemmat todelliset tai kuvitteelliset laiminlyönnit tai epäonnistumiset sisäilmaongelmien hoidossa saattavat nakertaa uskottavuutta ja vaikeuttaa viestintää.

Yksi keskeisimmistä viestintää hankaloittavista asioista on se, että maallikot ja asiantuntijat arvioivat riskiä eri tavoin. Tilan käyttäjien kokema riski on laajempi käsite kuin asiantuntijan arvioima riski. Asiantuntija arvioi riskiä asiantuntemukseensa, tieteelliseen tietoon ja viranomaisohjeistuksiin perustuen. Koettu riski, eli tilan käyttäjien näkemys riskistä, on puolestaan subjektiivinen arvio, jonka suuruuteen vaikuttavat hänen saamansa informaation lisäksi muun muassa hänen taustansa, koetut oireet ja erityisesti riskin herättämä huolestuneisuus ja uhkan kokeminen. Sen vuoksi sisäilmaongelmissa saattaa käydä niin, että se mitä asiantuntijat pitävät pieninä riskinä onkin tilan käyttäjien mielestä suuri riski. Terveystieteellisen tutkimuksen tulisi omassa viestinnässään myös huolehtia siitä, ettei tarpeettomasti lisää huolta.

Näissä tilanteissa tilan käyttäjien kokemuksen kunnioittaminen on tärkeää. Kysymys ei ole pohjimmiltaan oikeasta ja väärästä riskin tulkinnasta, koska koettu riski on kokijalleen aina todellinen. Vähättelemällä tai sivuuttamalla tilan käyttäjien kokemus ajaudutaan yhä vaikeampaan tilanteeseen, jossa huolestuneisuus ja epäluottamus lisääntyvät ja sisäilmaongelman hoitaminen vaikeutuu. Pahimmillaan joudutaan syvenevään ja laajenevaan sisäilmaongelmakierteeseen, jonka seurauksena rakennukseen

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

liittyvät terveyshaitat yhdistyvät yhteisön uupumiseen, luottamuspulaan ja konflikteihin eri osapuolien välillä. Tilanteesta saattaa kehittyä myös julki-suuskriisi jonkun osapuolen lähtiessä hakemaan oikeutta median avulla. Huolta vähentää se, jos tilan käyttäjille ja huoltajille on annettu hyvät toimintaohjeet siitä, miten heidän tulisi toimia silloin, kun tiloissa koetaan työntekoa tai opiskelua häiritsevää oireilua tai muuta haittaa.

Kaikkien näiden ongelmien hoitaminen on tärkeää. Muuten on vaarana, että terveyshaitan poistaminen ja poistumisen arviointi vaikeutuu onnistuneista teknisistä korjausratkaisuista huolimatta. Sisäilmaongelmissa tarvitaan aktiivista moniammatillista yhteistyötä terveydensuojelun, kiinteistönhoidon ja –hallinnan, työterveyshuollon, työsuojelun, ulkopuolisten asiantuntijoiden ja tilan käyttäjien kesken.

Viestinnän kriittiset ajankohdat

Samalla kun suunnitellaan, miten sisäilmaongelman hoitamisessa edetään, on hyvä laatia myös viestintäsuunnitelma. Viestinnän huolellinen suunnittelu säästää varmimmin turhilta peloilta, huhumyllyltä ja kuohunnalta. Viestinnässä tarvitaan koko sisäilmatyöryhmän moniammatillista osaamista. Tärkeä periaate on, että ryhmä sopii viestinnän sisällöt ja pelisäännöt yhteisesti. Ristiriitaiset viestit eri tahoilta romahduttavat luottamuksen. Terveystensuojeluviranomaisella ja lääkäriellä on tärkeä rooli viestinnässä terveyteen ja terveydensuojeluun liittyvissä asioissa.

Viestinnän kannalta tärkeitä vaiheita sisäilmaongelman käsittelyprosessissa ovat:

- 1. Terveyshaitan selvittämisen prosessin käynnistämisen vaihe.** Prosessin käynnistysvaiheessa tilan käyttäjien huoli on usein suuri ja tässä vaiheessa luodaan pohja luottamuksen ilmapiirille. Keskeistä on, että viestinnässä heijastuu tilan käyttäjien kokemusta arvostava asenne, jossa heille syntyy kokemus, että he tulevat kuulluiksi ja että heidän huolensa otetaan tosissaan. Ydinviesti tässä vaiheessa on: tilojen käyttäjien terveydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen on etusijalla ja tilanteen vaatimiin toimiin ryhdytään. Aina kannattaa myös kertoa, miten tiedotusta ja viestintää on jatkossa ajateltu hoitaa.
- 2. Arvio terveyshaitasta ja jatkotutkimustarpeesta.** Kun olosuhdetekijöiden riskinarviointi ja mahdolliset sisäilmakyselyt on tehty, on syytä viestiä tuloksista ja terveyshaitan selvittämiseksi tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Jo tässä vaiheessa on syytä tehdä käytettävissä olevien tietojen pohjalta arviota mahdollisesta terveydellisestä riskistä. Lisäksi on syytä viestiä siitä, koska jatkotutkimuksista tullaan viestimään.
- 3. Ongelman määrittely- ja terveydellisen merkityksen arviointivaihe.** Jatkotutkimusten tuloksista on syytä viestiä sen jälkeen, kun mahdollinen terveyshaitan olemassaolo, sen merkitys tilan käyttäjille ja toimenpiteiden kiireellisyys on määritelty. Tässä yhteydessä on tarpeen olla myös alustava suunnitelma siitä, minälaisiin toimenpiteisiin terveyshaitan poistamiseksi ryhdytään ja

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

missä aikataulussa. Sisäilmaongelmat ovat usein moniulotteisia, samasta tilanteesta saattaa syntyä keskenään ristiriitaisia tulkin-toja ja johtopäätöksiä. Jotta riittävä yhteisymmärrys saavutetaan, tarvitaan vuorovaikutteista viestintää niin sisäilmatyöryhmän jä-senten kesken kuin sisäilmatyöryhmän ja tilan käyttäjienkin vä-lillä. Tämän vaiheen viestintä on syytä hoitaa tiedotustilaisuu-tena, jossa tilan käyttäjillä on mahdollisuus saada kysymyksiinsä vastauksia.

4. **Toimenpiteet terveyshaitan poistamiseksi.** Kun kiinteistön omistaja tekee korjaustoimenpiteitä terveyshaitan poistamiseksi, on myös kiinteistön omistajan syytä viestiä aktiivisesti tehtävistä toimenpiteistä ja niiden aikatauluista. Hyvä viestintä parantaa tilan käyttäjien luottamusta tehtäviin toimenpiteisiin.
5. **Terveyshaitan poistumisen jälkivalvonta.** Jälkivalvonnan ta-voitteena on terveyshaitan poistumisen arviointi. Viestinnän avulla voidaan myönteiset tulokset tehdä näkyviksi tilan käyttä-jille. Aina kaikki osapuolet eivät kuitenkaan ole yhtä mieltä tulok-sista. Viestintätilanne on erityisen haasteellinen silloin kun onnis-tuneista korjausratkaisuista huolimatta osa voimakkaasti oireil-leista tilan käyttäjistä ei voi palata korjattuihin tiloihin. Näissä ti-lanteissa erityisesti terveydenhuollon rooli niin viestinnässä kuin jatkoseurannassakin on äärimmäisen tärkeä. Lisäksi on syytä viestiä siitä, kun terveyshaitta on poistunut ja asian käsittely ter-veydensuojeluviranomaisessa päättyy.

Kymmenen vinkkiä viestintään

1. Tee viestintäsuunnitelma osaksi toimenpidesuunnitelmaa
2. Muista, että viestintä ei ole pelkästään tiedon välittämistä vaan vastavuoroista tietojen, näkemysten ja kokemusten vaihtamista
3. Kuuntele, osoita välittämistä ja myötätuntoa
4. Kunnioita tilan käyttäjien kokemusta ja huolta, vaikka se tuntuisi-kin suhteettoman suurelta
5. Jos huoli on suuri tai kuuhunta voimakasta, vuorovaikutteiset viestinnän keinot ovat välttämättömiä
6. Tunnista kaikki viestinnän kohderyhmät ja heidän tiedontar-peensa – räätälöi viestisi kohderyhmän mukaan ja käytä selkeää arkikieltä
7. Ole rehellinen, kerro mitä tiedetään ja mitä ei tiedetä, kerro huo-not uutiset salailematta
8. Rakenna viestisi ratkaisukeskeisesti ja korosta sitoutumista tilan-teen korjaamiseen
9. Pidä tilan käyttäjät ajan tasalla ja vaali toiminnan läpinäkyvyyttä - viesti aina kun tapahtuu ja silloinkin kun mitään ei näytä tapahtu-van mutta taustalla tehdään työtä ongelman ratkaisemiseksi
10. Tee onnistunut sisäilmaongelman ratkaisu seurannan ja arvioin-nin avulla näkyväksi

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Luvun lähteenä on käytetty julkaisua: Lahtinen, M., Ginström, A., Harinen, S., Lappalainen, S., Tarkka, O. ja Unhola T. Selätä sisäilmastokiista - viesti viisaasti. (Työterveyslaitos, Helsinki 2010.)

7. Lopuksi

Terveysturvaviranomaisella on suuri rooli koulujen ja päiväkotien terveyshaittojen selvittämisessä niin asiantuntijana kuin viranomaisena. Se, miten hyvin tilanne on viranomaisella hallinnassa, heijastuu koko sisäilmaongelman selvittämisprosessiin. Asiantuntijan ja viranomaisen roolien tiedostaminen ja eron tunnistaminen on tärkeää. Viranomaisen kannanottoja ja perusteluja koulun tai päiväkodin olosuhteista ja suunnitelluista toimenpiteistä seurataan tarkasti. Viranomaisen tulisi huolehtia siitä, että toimenpiteet ovat riittävän jämähöitä, mutta samalla pitäytyä arvioimassa toimenpiteitä terveydensuojelun kannalta. Sisäilmaongelmasta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä tulisi viestiä avoimesti, tilannetta liioittelematta tai vähättelemättä. Terveysturvaviranomaisen työ on nykyisessä toimintakentässä erittäin vaativaa ja viranomaisen kannanottoja haastetaan jatkuvasti niin tilan käyttäjien kuin omistajien suunnalta. Aiheeseen liittyvää tietoa syntyy jatkuvasti ja viranomaisen tulisi ylläpitää omaa osaamistaan jatkuvasti, jotta voi tunnistaa ja jakaa eri osapuolille luotettavaa tietoa sisäilma-asioista ja niiden hallinnasta. Tarvittaessa tulisi kääntyä keskusviraston ja tutkimuslaitosten puoleen.

8. Aiheeseen liittyviä ohjeita ja tietoa

Avaimet terveelliseen ja turvalliseen rakennukseen (AVATER) – Yhteen-
vetoraportti, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja
44/2017.

Ilmansaasteiden terveysriskit teiden ja katujen varsilla, HSY:n julkaisu
2/2015.

Ohje siivoukseen ja irtaimiston puhdistukseen kosteus- ja homevauriokor-
jausten jälkeen. Työterveyslaitos ja Kosteus- ja hometalkoot. 2015

Ohje työterveyshuollon toimintaan ja potilasvastaanotolle, kun työpaikalla
on sisäilmasto-ongelma, Työterveyslaitos 2017.

Päiväkotien sisäilmatutkimus 2012 <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/90645/Pivkotiensisilmatutkimus.pdf?sequence=1>

Rakennusten kosteus- ja homeongelmat, Eduskunnan tarkastusvaliokun-
nan julkaisu 1/2012.

Rakennuksen kosteus- ja sisäilmatekninen kuntotutkimus. Ympäristöopas
2016. Toim. Pitkäranta, Miia. Ympäristöministeriö 2016.

Selätä sisäilmastokiista - viesti viisaasti. Työterveyslaitos, Helsinki 2010.

STM:n oppaita 2005:28, infektioriskin vähentäminen päivähoidossa.

Dnro V/13377/2018

29.3.2018

Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen, THL 2015.

Ympäristöterveys ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto 2016 (Aila Halonen).